

ראש השנה

הקב"ה ועם ישראל

פירש רבי יעקב גלינסקי: כאשר אדם נזקק לרופא, חוקר ומחפש מיהו הרופא הטוב ביותר, המומחה מכולם, שולחים אותו לכתובות שונות לראות ולבדוק המלצות וכו'. אך כאשר נזקק הוא לנסוע באוטובוס או עולה הוא על מטוס אין הוא מברר מי הטייס? מיהם צוות המטוס כמה טיסות ביצעו, והאם בהצלחה? אלא שאלתו היחידה היא באיזה חברת תעופה כדאי לטוס, ולכל היותר היכן יהיה מקום מושבו. מדוע? מה השוני?

והתשובה כל כך פשוטה, הרופא, אם יחשוב על עצמו בלבד ולא על המטופל הרי במקרה הגרוע הוא ישלח אותו לעולם שכולו טוב. ואז? הרופא ישאר בחדר הניתוח בעוד החולה בעולם העליון. אבל הטייס, אם ידאג לעצמו בלבד, ידאג בהכרח גם לנוסעיו, כי אם חלילה אינו דרייבר טוב, הוא גם פוגע בעצמו לבד מנוסעיו.

וזה כביכול מצבנו שאנו קשורים עם הקב"ה בקשר של אבא ובניו, ישראל וקב"ה חד הוא, וזהו מה שדרשו "אני לדודי ודודי לי" כי נסמכים אנו על רבש"ע כי דואג הוא לנו בבחינת שדואג הוא לעצמו.

תקיעת שופר

"רבי אבא בשם רבי לוי אמר: כל ימות השנה ישראל שקועין במלאכתן, ובר"ה נוטלין שופרותיהן ותוקעים לפני הקב"ה והוא עובר מכסא של דין לכסא של רחמים ומתמלא עליהן רחמים" (ויקרא רבה כט' י').

בספר אגלי טל כתב, כי כל איש יהודי יכול לשמוע את תקיעות השופר כל השנה אלא שהוא טרוד במלאכתו כלשון המדרש. לדוגמא במשנה באבות פ"ו משנה ב' "בכל יום יוצאת בת קול מהר חורב ואומרת אוי להן לבריות מעלבונה של תורה" וכן "בכל יום יוצאת בת קול מהר חורב ואומרת כל העולם כולו ניזונין בשביל חנינא בני, וחנינא בני די לו בקב חרובין מער"ש לער"ש" (ברכות יז:). אלא שמתוך טרדות האדם בפרנסתו, בריאותו, וכד' אינו נותן על לב לשמוע הבת קול. וזהו שאמר המדרש כי בראש השנה נוטלין שופרותיהן ותוקעין לפני הקב"ה וממילא ע"י קול השופר נפתח הלב ומתפנה לשמוע ומתבונן ב"קול השכינה", מיד הקב"ה עומד מכסא דין ועובר לכסא של רחמים.

עצות למצוות שמיעת קול שופר

מי ששומע תקיעת שופר בראש השנה מאיש כשר, שהוא ירא וחרד באמת, אינו צריך בודאי לדאג ולפחד במשך השנה כולה מפני רעמים. היינו שצריך לבטח בהשם יתברך, שבזכות מצות תקיעת שופר ששמע מירא שמים אמתי, השם יתברך ישמרהו שלא ינזק במשך השנה כלה מן הרעמים. וכפי המבאר בלקוטי מוהר"ן חלק שני (סימן ח') בתורה "תקעו תוכחה", ששופר מרמז על למוד הדעת מצדיק האמת, נלמד מכאן שכאשר שומע את למוד הדעת מצדיק ומירא שמים אמתי, ומתגבר לקים כפי הבאור בלמוד הנ"ל, צריך לבטח שהשם יתברך ישמרהו מכל מיני נזק ומכל מיני יסורים, כפי המבאר למעלה, לענין שופר (עצות המבוארות - ראש השנה, א). ..על ידי מצות תקיעת שופר בראש השנה ביראת שמים כראוי, זוכים לחדוש המח. הינו שזוכה לחדש השכל שהוא הנשמה, בחיות חדשה ליראת השם ולקיום התורה, וזוכים להמשיך שכל חדש מאור הפנים.

ראש השנה

גם צריך לעסוק תמיד בלמוד הדעת מצדיק האמת ויראת השם כראוי, שלמוד זה מרמז גם כן על תקיעת שופר, כמבאר בסעיף א', ולהתחזק בקיום, כמבאר בלמוד הנזכר למעלה. ועל ידי זה יתעורר בודאי לשמע תקיעת שופר בראש השנה ביראת שמים כראוי, ויזכה לכל התקונים ולכל הטובות שנעשים על ידי תקיעת שופר בראש השנה באמת כראוי.

הכנה לראש השנה!

&אמר הכותב: מתנה גדולה נתן לנו הקב"ה בשנה זו את יום השבת קודש ולמחרתו את יום הראשון כשני ימי הכנה טובים לקראת ימי ראש השנה הבעל"ט.

וסימוכין כל כך אפשר אולי למצוא בדבריו הק' של הגאון מוילנא זי"ע שהסביר את דברי ה כתוב בנביא (הושע ו. ב) "יחיינו מיומיום ביום השלישי יקימנו ונחיה לפניו". שהרי ידועים דברי חז"ל, שכ לל ישראל חיים היום כבז ות עקידת יצחק. ולכאורה נשאלת השאלה, הרי שכ ר מצוה בהאי עלמא כלי א, ואיך אפשר לומר שחיים כבז ות זה? אלא מתרץ הגאון, כמו רחים לומר שאנו חיים היום, כבז ות ה'הכנה' של העקידה יכ! העקידה היתה ביום השלישי בפי שכתוב בתורה (בראשית כ ב ד.) "ביום השלישי וישא אברהם את עיניו" כ, לומר, יומיים לפני נכ היה רק ההכ - נה ההכנה למצוה, בהם הלך אברהם והשכים קום, ויחבוש את חמורו, ועמד בניסיונות שהערים עליו השטן, והצליח לגבור עליו, ובזכות זה אנו חיים. ובכך הוא מפרש: "יחיינו מיומיום" לכ - עיקר חיותינו הוא מאותם יומיים של ה כנה ה בו כ ין אברהם אבינו את עצמו למצוה זו שנצטווה ע"י הקב"ה יכ. "ביום השלישי יקימנו ונחיה לפניו" - כז ות אותה מצווה של העקידה שנעשתה ביום השלישי, אותה נקבל רק במצב שהקב"ה יקימנו מן העולם הזה ונחיה לפניו חיי נצח בעולם הבא ...

וא"כ כ, אשר כזו ים אנו השנה ליומיום שקטים ושלווים של ימי שבת וראשון שבהם אפשר להכ ין עצמנו ה כנה כ ראוי, ולקבל עליהם גם שכר טוב בעולם הזה, צריכים אנו לשמרם להעריכם ולהוקירם כ" יכ, גודל ההכ כ נה כך היא גודל ה קבלה . ומה גם שכידוע "עקידת יצחק" היתה בראש השנה, "וא כ היומיים האלו של יום השב"ק ולמחרתו היום הראשון - אלו הם הימים שבהם הכין את עצמו אברהם אבינו ויצחק בנו, ובזכות כך כאמור, אנו חיים עד היום , ממילא נכין עצמנו כדבעי, וישפיעו עלינו ימים אלו להיכתב ולהיחתם בכתובה וחתימה טובה בספרי החיים , אמן ואמן

עצה לעמוד בדין !

&בספר "נתיבות המש" פט מובא עצה לעמוד בדין, דהנה מובא בגמרא "פ) ק דסנהדרין) דאחד מפסולי העדות הוא "שונא". ומגדירה הגמ' מי נקרא שונא - כל שלא דיבר עם חברו מחמת איבה ג' ימים. כ"א , יראה האדם להסתכסך עם היצר הרע במשך ג' ימים לפני ראש השנה , ובל ישמע בקולו, ובכך יהיה היצר הרע שונא שלו, שעליו נאמר שהוא פסול לעדות, ובהגיע יום הדין, לא יוכל להעיד ולהשטין כנגד האדם על מעשיו הרעים .

אמר הכותב: ח שבת "א כ להמליץ אף כאן , לפי עצה ,וז את דברי הכתוב בנביא (הושע ו. ב) "יחיינו מיומיום ביום השלישי יקימנו ונחיה לפניו" . יחיינו -" אם האדם רוצה לצאת זכאי בחיים מן הדין. העצה לכך הוא " , מיומיום "ו , " ביום השלישי" כ, לומר להיות במשך שלושה ימים באיבה עם היצר הרע, ואז " יקימנו ונחיה לפניו" - נצא חיים וקיימים לפניו בדין

כח התפילה בראש השנה !

בגמרא (בבא מציעא) אומר ומסביר רש"י במילים נחרצות מהו כח התפילה שיש לכל יהודי בראש

ראש השנה

השנה: הגמרא אומרת שם, שאם אחד חקר שדה מחבירו ומשלם לו סכום קצוב לשנה. וקרה מכת מדינה ונשתדפו כל השדות, וכן נשתדפה השדה הזאת שחקר, אז הדין הוא, שיכול השוכר להוריד למשכיר מדמי השכירות. אבל ממשיכה הגמ' ומסבירה: אם רק השדה שלו נשתדפה, אז הדין הוא, שיכול המשכיר לומר לשוכר: מזלך הרע גרם זאת, והעובדה היא, שלשאר העולם לא אירע כלום בשדות, ולכן הדין הוא, שאין השוכר יכול להוריד למשכיר מדמי השכירות.

אבל אם הבעה"ב אמר לו בתחילה: אני משכירך השדה אך ורק לזרוע כאן חטים, והלך השוכר וזרע שעורים, וקרה מכת מדינה ונשתדפו כל השדות, וגם שדהו, ההלכה שאסור לשוכר להוריד מדמי החכירות, כי יכול המשכיר לטעון לו, אני אמרתי לך לזרוע חטים, ואם היית זורע חטים זה לא היה קורה. כי אני ביקשתי בראש השנה שהשדה שלי של חטים יצליח. ואילו זרעת חטים היה מתקיים בי הפסוק "ותגזר אומר ויקם לך ועל דרכיך נטע אור" ("איוב כב.). כח ומסביר רש"י שם: **מה שתבקש מן היוצר יעשה, ואני לא ביקשתי מן השמים בתחילת השנה שיצליחני בשעורים אלא בחטים !**

ממילא יש כאן קביעה של רש"י הק' וכך גם נפסק להלכה בחושן משפט, שמה שמתפללים בראש השנה מתקיים.

והדברים צריכים דיוק ד, לכאורה צריכים להבין, על מי מדברים כאן, על צדיק, עובד ה'! ?? לא מדברים כאן על איש שדה, כפרי פשוט, אבל זה הכח של ראש השנה, שגם איש פשוט, יחיד, יכול להגיע ה"בר לכהן הזה שיתקבלו תפילותיו....!

מסופר על **הרב מבריסק זי"ע**, שהיה יושב ואומר תהילים בכל השעות הפנויות בראש השנה. שאלוהו תלמידיו "מדוע הרב לא לומד?" ענה ואמר: הרי אמרנו בסליחות "כדלים וכרשים דפקנו דלתיך", והפשט הוא, כי בראש השנה כל אחד דומה למי שפשט את הרגל, דנים אותו על שנה חדשה, אין לו שום דבר אצלו, שום דבר לא נשאר לו מהשנה שעברה, בראש השנה צריכים לחדש את הפספורט, את הבריות, הפרנסה, את הנחת מהילדים, וביום כזה אסור לבטל דקה, ולכן בחרתי לומר תהילים, כי בלימוד אני צריך להפסיק מידי פעם בכדי לקום ולהוציא ספר, ודבר זה לוקח לי זמן ו, הרי בראש השנה כל שניה חשובה כנצח, לכן בחרתי לומר תהילים ברצף, ללא הפוגה כלשהי!

מים רטובים מדמעות

בלכתנו לומר תשליך חייבים להבין איך זה פועל, שהרי בלתי אפשרי שנחטא לאורך ימות השנה וברגע אחד ניפטר בקלות מחבילת העוונות | הבה נצלול למימי הנהר אליו אנו משליכים את החטאים ונדלה משם דליים גדושים ברכות ושפע לשנה טובה ומתוקה

מנהג ישראל תורה הוא, שביום ראש השנה יוצאים לשפת הים, נהר, מעיין, באר מים או אפילו ליד גיגית מים, לומר "תשליך". ה"תשליך" הוא מאמר מהזוהר הקדוש ולאחר אמירתו אנו משליכים את העוונות שצברנו בשקדנות רבה במהלך השנה למים, מנערים את הכיסים כהמחשה מעשית לזריקת העוונות הווירטואלית היישר למים. סמך למנהג זה הובא בספרים על שם הכתוב: "ותשליך במצולות ים כל חטאותם", זהו גם המקור לשם "תשליך".

וכאן הבן שואל: הייתכן?! קורה שאדם שוגג וחוטא, לעיתים אף מדובר במצב שאדם יודע שמעשה מסוים הוא אסור ובכל זאת יצרו גובר עליו, וגם זה נורמלי. היצר הוא מלאך העשוי מאש ואנו בשר-ודם. אך מכאן ועד להשלכה של העוונות שעשינו בקלי-קלות שכזאת: יציאה למקווה מים, אמירת טקסט בארמית, ניעור הכיסים מהעוונות - הדרך ארוכה....

ראש השנה

היכן התשובה? היכן החרטה האמיתית והכנה והוכחה לרצוננו לעשות תשובה? שלא לדבר על כך שפעולה זו אינה כרוכה כמעט בהשקעה מצידנו. איך הדברים פועלים, מה מסתתר מאחורי המנהג?

ובכן, על מנת להבין לעומק יותר את המסר העומד מאחורי ה"תשליך", אנו נזקקים לפלא המופלא המכונה "מכונת הזמן". אותה מכונה דמיונית שלא קיימת, אבל רבות קראנו ושמענו על פלאיה, תשרת אותנו בטיסה מהירה [שגם היא כמובן לא תיקח לנו כסף וזמן] על מנת לחזור לתקופת חורבן בית המקדש הראשון, שם נתבונן יחד במחזה מדהים:

על מנת שנבין באיזה מצב מצויים היו היהודים שגלו כעת מארצם, חייבים אנו לסקור במהירות את שעבר עליהם בשנים האחרונות: עם ישראל חטאו לה' בעברם על רצונו, הנביאים באותה תקופה הזהירו רבות שעתיד להתרחש אסון טראגי באם לא יחזרו בתשובה, אך כאז כן היום - איש אינו מעוניין לשמוע נבואות זעם.

היהודים המשיכו בשלהם, או לכל הפחות לא ממש התאמצו לשוב בתשובה שלמה, והנבואות התגשמו, אחת לאחת. לאחר מצור אכזרי על ירושלים, בו סבלו בני ירושלים מרעב וצמא, ממצב נפשי נמוך וקרבות עצומים בנפש, עולה בידי נבוכנצאר מלך בבל לכבוש את ירושלים ולהחריב את בית המקדש, או אז יוצאים עם ישראל לגלות בבל.

גם ב"צעדת המוות" הלזו לא נחים היהודים לרגע. במדרש מובאים תיאורים מסמרי שיער על קבוצות שמסרו את נפשם על קידוש ה' לאורך כל הדרך לאחר שסירבו להישמע לבקשות שוביהם לעבור על רצון ה', ואז מגיעים היהודים לבבל.

עד שיקימו להם "מחנה פליטים" זמני, מקום בו יוכלו להניח את ראשם עד שיתרגלו להשתקעות בבבל, מגיע נבוכדנצאר ללווים ששירתו בבית המקדש ובקשה בפיו: "שירו לנו משיר ציון". הלווים בעוז רוח ותעצומות נפש בלתי רגילות, עושים מעשה מפעים: הם כורתים את בהונות ידיהם בשיניהם, מה שמונע מהם לנגן על ה'נבל', כלי הנגינה המרגש שליווה את שירי המקדש, ומראים את ידיהם לנבוכדנצאר באמרם: "איך נשיר את שיר ה' על אדמת נכר...?!"

בנקודה זו, היינו מצפים שלא תהיה נפש חיה בעולם שתהיה במצב גרוע יותר משל עם ישראל, אולם להפתעתנו הרבה את מזמור קל"ז שבתהלים, שממנו ציטטנו בשורות הקודמות, פותח דוד המלך כך: "על נהרות בבל שם ישבנו גם בכינו בזכרנו את ציון".

לפני שנסביר את כוונתו, נתאר לעצמנו חתונה של חבר טוב בה השתתפנו. האם יהיה נכון מבחינה דקדוקית לומר "בחתונתו של חברי הטוב שמחתי מאוד, וגם הוא שמח"? בוודאי שלא. כי מסתבר ששמחנו, הרגשנו שותפים לשמחתו של החבר ורצינו בטובתו. אך לעולם לא ייתכן ששמחתנו אנו, תהיה גדולה יותר משמחתו של החתן עצמו, של בעל השמחה! באמרנו "גם" פירושו: אני הייתי המרכז, המוקד, והחבר - החתן - התלווה לשמחתי.

והנה, עם ישראל שסוף סוף מקבל הזדמנות למנוחה ארעית לאחר שנים של מצור, שכול, אבדן היקר מכל - בית המקדש, גם על גדות נהרות בבל נדרש למחזה מצמרר של לוויים קטועי בהונות זבי דם, ואז מגיע תיאורו של דוד המלך שקובע שסבלם של ישראל ובכיים בשל המצב היה רק משני בחשיבותו לסבלו של מישוהו אחר, מרכזי יותר, שבכה בשל החורבן.

ראש השנה

שם ישבנו "גם" בכינו בזכרנו את ציון...

מיהו אותו מסתורי שבית המקדש הסב לו צער כה רב? ואיך ייתכן שבכיו גובר על בכייתם של ישראל???

על מנת לפתור תעלומה זו, נא להדק חגורות. אנחנו ממריאים שוב במכונת הזמן אלפי שנים אחורה, אל הנקודה בה נברא העולם.

ביום השני לבריאה כותבת התורה: "ויבדל בין המים אשר מתחת לרקיע ובין המים אשר מעל לרקיע", דהיינו, עד אותו זמן היה רצף של מים מהתהום התחתונה עד כסא הכבוד, בורא העולם הבדיל באמצעות חמצן, אוויר, בין המים אשר מעל הרקיע למים שמתחת לרקיע.

בנקודה זו, מתאר המדרש, החלו המים התחתונים לבכות מרה.

וכך אמרו המים לקב"ה: מדוע זכו המים העליונים שמעל הרקיע להיות קרובים אליך בעוד אנו נשארנו מרוחקים ממך? כל עוד שהיינו חטיבה אחת, הכל היה בסדר גמור, אבל ברגע שהופרדנו לשתי יחידות שונות - אנו נקראים מרוחקים יותר. רצוננו להתקרב אליך כמו המים העליונים!

בורא העולם שמע את טענתם והעניק להם פיצוי: פעם בשנה, בחג הסוכות, ינסכו בבית המקדש שלושה לוגין [=מידת כמות] מים על גבי המזבח. אך היה זה פיצוי מועט מדי והוא נתן מענה רק למים המתוקים, המים המלוחים נשארו רחוקים. אי לכך צוה הקב"ה: "על כל קרבנך תקריב מלח ולא תשבית מלח ברית אלוך מעל מנחתך".

בכך היה מענה הן למים המלוחים והן למים המתוקים. ו"קרבן" הוא מלשון התקרבות לה', כך באו המים התחתונים על סיפוקם וחדלו מבכייתם.

כל זה היה מצוין עד לרגע בו נחרב בית המקדש הראשון, ברגע זה, התחדשה בכייתם של המים התחתונים ביתר שאת, שהרי שוב התרחקו הם מבורא העולם...

בכי נורא ומטלטל זה של המים, בא לידי ביטוי בדבריו של דוד המלך שתיאר את צערם של בני ישראל השבורים והרצוצים רק כבכי שני בחשיבותו לדמעוניהם של המים התחתונים שבכו על ריחוקם מהשם יתברך. "על נהרות בבל שם ישבנו גם בכינו", המים בכו וגם אנחנו... למה? "בזכרנו את ציון" שנחרבה, וכעת אנו רחוקים מבורא העולם!

בחזרה להווה: ביום ראש השנה אנו רוצים להמליך את בורא העולם עלינו ועל כל הבריאה. בכדי להראות רצינות, חובה עלינו להוכיח שלאחר שנתרחקנו ממנו בעוונותינו ומעשינו הלא טובים - אנו רוצים להתקרב שוב.

בדיוק מסיבה זו אנו הולכים אל המים, כן כן, אותם מים שבכו על ריחוקם מהקדושה, קיבלו פיצוי, ושוב פרצו בבכי ברגע שהפיצוי נעלם - הם אלו שיכולים לאלפנו בינה איך צריכים לשאוף להיות קרובים למלך העולם!

במעשה זה של הליכה ביום ראש השנה, יום ההמלכה הגדול, למקור מים שיזכיר לנו כמה צריכים אנו לרצות להיות קרובים יותר לה', יש מסר גדול כלפי מעלה: אנחנו לא מדברים באוויר. אנחנו באמת רוצים להשתנות. מיד כשאנו עומדים לקראת סיום היום הראשון של המלכת ה', אנו צועדים בסך למורים הטובים בהיסטוריה שהוכיחו את רצונם העז להיות קרובים לבורא עולם כדי ללמוד מהם.

ראש השנה

זוהי תשובה חזקה שבכוחה לקרוע את כל המחיצות והמסכים המבדילים בינינו לבין ה' יתברך. בסופה אנו מנערים את כיסינו ו"משליכים" את העוונות, כי ודאי לנו שתשובה כזו היא רצויה ומקובלת לפני ה'!

וזוהו המסר הראשון...

אקט נוסף יש בהליכה אל המים שנלמד מדבריו של האדמו"ר רבי שלום רוקח מבעלזא זצ"ל, שכך שאל: בנביא כתוב שלעתיד לבוא, כשיבוא המשיח, יהיה העולם במצב רוחני נעלה מאוד המתואר כך: "ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים".

כאן יש להבין: המים והים - דבר אחד הם או שני דברים? איך המים יכולים לכסות את הים כשהים הוא המים?! מה הפירוש "כמים לים מכסים"?

דבר נוסף שכדאי לעמוד עליו בהזדמנות זו, רש"י, פרשן המקרא הגדול שכתב פירוש גם לתלמוד, כותב בביאורו למסכת סוכה שלוש מילים שטעונות הסבר: "והים גבוה מאוד".

ככל הידוע לי, וכנראה לכל בני האדם בתבל, הים הוא המקום הנמוך ביותר בעולם מלבד ים המלח. איך כתב רש"י, שלא נחשד בחוסר ידע מדעי כלל וכלל והיה בקי גדול בחכמת הטבע, שהים הוא "גבוה מאוד"?

שאלה אחת מתורצת בחברתה על פי ביאור המילים "כמים לים מכסים" בלשון הקודש, והנה דבריו של רבי דוד קמחי - הרד"ק: "מקום המים יקרא ים, המים ממלאים אותו המקום עד שמכסים אותו שלא יראה קרקע הים".

לאחר שהבנו איך המים מכסים את מקום התכנסות המים שבלשון הקודש נקרא "ים", נבין את דברי רש"י בתלמוד שהובאו לעיל: "והים גבוה מאוד", כשרש"י בעצם מתייחס לקרקעית הים המוכרת לנו והיא אכן עמוקה ['גבוה' משמש גם כ'עמוק'] מאוד.

כשנדבר עם ידידים, חברים ובני משפחה אודות הצורך בעשיית תשובה שלמה וחרטה על המעשים הלא טובים שעשינו, ניתקל לא פעם במשפט: "אין לי צורך להשקיע כי אין לי צורך בשינוי. מה רע במה שיש לי כעת? תפילות ביום, כיפה על הראש, לא גונב, לא רוצח, ובאופן כללי אני בן אדם טוב..." מסתיים לו המשפט בארשת ניצחון.

אולם, ברגע שבו ננסה לשאול את בן שיחנו על מצבו הכלכלי, תמיד נשמע שרצונו שואף ליותר: "לא יזיק אם הייתי מקבל תוספת במשכורת, לשדרג את הרכב למשהו יוקרתי יותר, לצאת לחו"ל פעמיים בשנה, ואיזו השקעה כספית שתניב רווחים שמנים בעוד 30 שנה כשהיה בפנסיה".

נדיר עד כמעט בלתי אפשרי לשמוע מי שיאמר ברצינות: "יש לי קורת גג, בריאות סבירה, פרוסת לחם עם מרגרינה וכוס חלב - ליותר מזה אינני זקוק"... מה ההבדל? למה כשזה נוגע לאיכות החיים הגשמית תמיד רוצים יותר, ואילו ברמה הרוחנית מסתפקים במועט?

מסביר האדמו"ר רבי שלום רוקח: לעתיד לבוא אכן ייראו כל בני האדם מבחינה חיצונית כשווים זה לזה, כשם שפני הים נראים מלמעלה בגובה אחד. אך כפי שהמים מכסים על הקרקע הנקראת "ים" והים - לפי

ראש השנה

דברי רש"י - "גבוה מאוד", אין גבול לעומק ולמסתורין השוכנים במעמקי האוקיינוס, בדיוק באותו אופן יהיה הבדל בפנימיות ליבם של היהודים בזמן ביאת המשיח. למרות שכולם ייראו שווים, כל אחד יקבל את שכרו לפי מה שהשקיע ועבד בחייו.

כשאנו רוצים להשליך את עוונותינו אנו הולכים דווקא אל המים, שכן הם מסמלים עבורנו את שני הקצוות: יש כאלה שישמחו להשתעשע במים הרדודים, להכניס את כפות הרגליים וקצת להירטב בברכיים. לעומתם יש את אלו שתמיד ישאפו ליותר, ישחו לעומקו של הים, יצטיידו במיכלי חמצן וחליפת צלילה וישייטו להם בהנאה בין דגי הים והאלמוגים במקצועיות רבה.

זכור יהודי יקר, לא משתלם לבקש על שנה טובה רדודה מבחינה רוחנית, כי ה"ים גבוה" מאוד, ובורא עולם לא מוגבל באפשרויות או במזומנים! תבקש כל מה שאתה צריך מבחינה גשמית כפי שהים יכול לספק שפע נוזלים לכל העולם, ובעיקר: תשאף להשיג כמה שיותר מבחינה רוחנית!

תזכור מה שאמר נפוליון בשעתו לפקודיו: "חייל ששואף להיות גנרל, יהיה מפקד מצטיין. אולם מי שישאף להיות מפקד בלבד - גם חייל פשוט לא יהיה"...

הלכות הימים הנוראים וחג הסוכות

ממנהגי חודש אלול

מובא בספר מטה אפרים שמראש חודש אלול ואילך הם ימי הרחמים והסליחות וימי רצון, ויש לכל אדם לעורר לבו בתשובה לכפר את אשר חטא על הנפש מיום היותו על האדמה למען יזכה בהשפטו כשבת המלך על כסא דין ביום הרת עולם.

נוהגים בכל יום מראש חודש אלול עד שמיני עצרת במנחה, לומר לאחר התפילה בוקר וערב המזמור שבתהילים כ"ז: "לדוד ה' אורי וישעי". יש הנוהגים לומר בשחרית אחר שיר של יום ובימים שקוראים בתורה אומרים בשעת פתיחת ארון הקודש, ויש האומרים לאחר "עלינו לשבח".

בחודש אלול מרבית בסליחות ותחנונים. מנהג אשכנז לומר סליחות מיום א' בשבוע שחל בו ראש השנה, ואם חל ראש השנה ביום ב' או ג', מתחילים באמירת סליחות ביום א' שלפניו. הספרדים נוהגים לומר סליחות מתחילת חודש אלול.

תוקעים בשופר בכל חודש אלול עד ערב ראש השנה (ולא עד בכלל), אחר תפילת שחרית, שכן קול השופר מזכיר לעם להתעורר לתשובה וכדברי הרמב"ם: "אע"פ שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב, רמז יש בו כלומר עורו ישנים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם וחפשו מעשיכם וחזרו בתשובה וזכרו בוראכם". המנהג לעמוד בשעת התקיעות. אין מדקדקים בתקיעת שופר של חודש אלול בכל הדינים של התקיעות של ראש השנה.

אם עומד באמצע שמונה עשרה, אין לו להפסיק לשמוע התקיעות.

נוהגים לומר מיום ב' באלול בכל יום, עשרה מזמורי תהילים ומתכוונים לגמור כל התהילים פעמיים לפני ראש השנה, כמנין כפ"ר (300 - 150 פרקי תהילים כפול (2).

כשכותב אדם אגרת לחבירו בחודש אלול עד יום הכפורים - נכון שירמז בו בתחילתו או בסופו שיזכה

ראש השנה

בימים הבאים לכתיבה וחתימה טובה.

נוהגים לבדוק בחודש זה תפילין ומזוזות. כמו כן מרבים בצדקה בחודש אלול.

ערב ראש השנה - ההכנות לחג

יום ראשון ערב ראש השנה, מרבים בסליחות הנקראים "זכור ברית". אָבֵל בתוך שבעה יכול ללכת לבית הכנסת לסליחות אלה ורשאי להשאר לתפילת שחרית.

אין תוקעים בשופר בתפילת שחרית ביום ראשון - ערב ראש השנה, כדי להבדיל בין תקיעות רשות של חדש אלול לתקיעות חובה של ראש השנה. ולהתלמד, במקום צורך, מותר בחדר סגור. בתפילת שחרית אין אומרים "תחנון" ואומרים "למנצח".

לאחר התפילה נהגו להתיר נדרים בפני שלשה אנשים, ומותרים להיות קרובי משפחה זה לזה וגם למבקש ההתרה. נוסח התרת נדרים מופיע בסיפורים ובמחזורים. מי שלא עשה התרת נדרים בערב ראש השנה, עושה עד ערב יום כיפור. שלשת המתירים - שהם הבית דין יושבים, והמבקש התרה עומד לפניהם ושואל.

כשמתפללי בית הכנסת מתחלקים לקבוצות כדי להתיר נדרים, לכתחילה יש להקפיד שאחד יתיר בפני שלשה ולא בפני ארבעה.

אין הנודר עושה שליח לשאול על נדרו, אלא צריך לבוא בעצמו לפני המתירים, ובזקן וחולה שאינם יכולים ללכת לבית הכנסת, יבקש משלשה שיבואו לביתו, או ימתין עד שיבריא וישאל בפני שלשה בבית הכנסת.

זמן התרת נדרים כל היום, ולכתחילה יעשה לפני חצות היום.

נוהגים ללכת בערב ראש השנה לבית הקברות להשתטח על קברי צדיקים ולבקש מהקב"ה שירחם עלינו בזכות הצדיקים שוכני עפר. ועכשיו התפשט המנהג לילך בחודש אלול על קברי אבות וקברי צדיקים ולא בערב ראש השנה שטרודים בהכנות החג.

יש לבדוק את המחזורים החדשים שלא יהיו הדפים דבוקים, היות וביום טוב אסור לפתחם.

יש להכין פרי חדש לצורך ברכת "שהחיינו" בליל שני של ראש השנה.

מנהג חסידים ואנשי מעשה לקנות סכין חדש לראש השנה כסגולה לפרנסה.

מנהג העולם לאפות חלות עגולות מראש השנה עד הושענא רבה.

יש להשאיר אש דלוקה לשני הימים כדי להדליק ממנה נרות ולבשל המאכלים ביום טוב לצורך.

יש להכין מערב החג את הנרות ליום השני של ראש השנה ולשבת, משום שבחג אסור להמיס את השעוה ולהדביק אותם לפמוטים. אם לא הכינם בערב החג יתקעם במקומם ללא הדבקה.

ראש השנה

מכבסין ומסתפרין וגוזזים את הצפרנים בערב החג. כמו כן נוהגים לטבול בערב ראש השנה במקוה כדי שיתפלל תפילת ראש השנה בטהרה.

צריך למשמש בגדיו קודם חשיכה שמא מונח בהם דבר מוקצה.

תפילת מנחה של ערב ראש השנה יש להתפלל בכוונה יתירה, היות והיא התפילה האחרונה בצאת השנה.

במקום שעושים הפסקה לפני תפילת ערבית, יעסקו בתורה ובאמירת תהילים.

ליל התקדש החג

בראש השנה יש מצוה של "ושמחת בחגך", ויש חיוב אכילת בשר ושתיית יין.

יש הנוהגות להדליק נר יום טוב לפני כניסת החג, ויש הנוהגות להדליק לפני ה'קידוש'. מברכות: "להדליק נר של יום טוב" וברכת "שהחיינו". איש המדליק בעצמו וכן אשה המקדשת לעצמה, אינם מברכים "שהחיינו" בהדלקת הנר, אלא בעת הקידוש. ביום השני זמן ההדלקה לאחר צאת הכוכבים.

המברכת שהחיינו בשעת הדלקה, אם עושה קידוש לעצמה לא תברך שנית בשעת הקידוש.

נוהגין שאחר גמר התפילה מברך כל אחד לחבירו לשנה טובה תכתב ותחתם, ויש מוסיפין לאלתר לחיים טובים ולשלום. לנקבה אומר תכתבי ותחתמי.

בשחרית ובליל שני המנהג שאין אומרים נוסח זה.

סדר הקידוש: יין, קידוש היום ושהחיינו.

מאחר ואמרו רבותינו כי "סימנא מילתא היא", לכן נהגו לאכול בראש השנה פירות וירקות ששמן מרמז על ברכה. על כל פרי אומרים "יהי רצון" בהתאם לשם הפרי וסימנו. יש להמנע ממאכלים מרים וחמוצים וכן אגוזים ושקדים וכו'. יש הנוהגים לטבול פרוסת המוציא בדבש וכן לאכול תפוח עץ ולטבולו בדבש ולומר "יהי רצון שתחדש עלינו שנה טובה ומתוקה", ויש להקפיד לומר את ה"יהי רצון" רק אחרי שברכו על התפוח ואכלו ממנו קצת.

אם מונחים לפניו פירות משבעת המינים, יש לברך עליהם בורא פרי העץ ולא על התפוח.

מי שלא אכל מהמינים בלילה, יכול לאכלם ביום ראש השנה או בעשרת ימי תשובה, ומי שאינו יכול לאכול אחד מהמינים, די שישתכל עליהם ויאמר ה"יהי רצון".

אין אוכלים מאכלים המרבים כיחה וניעה.

המברכים בשבת ויו"ט לאחר הסעודה ברכת בורא פרי העץ על הליפתן, יכוונו בראש השנה לפטור את הליפתן בברכת העץ שמברכים בתחילת הסעודה על התפוח או מאכלים אחרים שאוכלים.

גם מי שאינו נזהר ב"מים אחרונים" בכל השנה, יקדקד בראש השנה.

ראש השנה

ב"ברכת המזון" אומרים "יעלה ויבא". שכח לומר "יעלה ויבוא", אם נזכר לפני שאמר את השם של ברכת בונה ירושלים, חוזר ואומר מה ששכח. ואם הזכיר שם ה', מסיים הברכה ואומר "בא"י אמ"ה אשר נתן ימים טובים לעמו ישראל את יום הזכרון הזה, בא"י מקדש ישראל ויום הזכרון". ואם לא נזכר עד שאמר ה' בברכה רביעית - אינו חוזר. יש הסוברים דהא דאינו חוזר הוא דוקא ביום ראש השנה, אך בסעודת ליל ראש השנה, אם לא אמר "יעלה ויבוא" - חוזר. אומרים "הרחמן הוא יחדש עלינו שנה טובה ומתוקה", ויש האומרים גם "הרחמן הוא ינחילנו ליום שכולו טוב".

תפילת שחרית וקריאת התורה

יש נהגו שכל הקהל לובשים "קיטל" בראש השנה, ויש הנוהגים שרק השליח ציבור, הבעל קורא והמקריא והבעל תוקע לובשים, וכל אחד ינהג כמנהגו.

יזהר לבוא בזמן לבית הכנסת כדי שיוכל לומר פסוקי דזמרה עם הציבור.

קודם עטיפת הטלית יבדוק הציצית, ואסור להפריד את חוטי הציצית אם הם מסובכים, וכן אסור לחזק את הקשרים בשבת ויום טוב.

בברכה על הטלית בבוקר, יכוון לפטור גם את הלבשה היותר מאוחרת, אם בדעתו לפשוט את הטלית להפסקה לפני תקיעת שופר, ומכל מקום אם בשעה שפשט את הטלית לא כיון שיחזור ללבושה אחר הפסקה, אין צריך לברך, כיון שהמנהג להפסיק, אדעתא דהכי בירך.

חולה שקשה לו להתפלל את כל התפילות שמתפללים בראש השנה ויכול להתפלל רק תפילה אחת, צריך להתפלל תפילת מוסף, מפני שבתפילה זו כלול גם מעין תפילת שחרית וגם ברכות של מלכויות, זכרונות ושופרות.

לפי שבראש השנה מאריכין בפסוקי דזמרה, יש ליזהר לומר קריאת שמע בזמנה קודם התפילה. מי ששכח לקרוא קריאת שמע לפני התפילה ורואה שיעבור זמנה עד שיגיע עם הציבור לקריאת שמע, מותר לו לומר פרשה ראשונה שבקריאת שמע באמצע פסוקי דזמרה.

יש להזהר שהבעלי תפילות לא יכפלו מילים בתפילה על ידי הניגונים.

המנהג ששליח הציבור שאומר "המלך" בשחרית, עומד במקומו ואחר כך יורד לפני התיבה ואומר "יושב". כשמזמר המלך עד "ובמקהלות", יאמרו הקהל עמו בלחש, ולא כטועים לחשוב שיוצאים ידי חובתם בשמיעה מהש"ץ.

העומד באמצע פסוקי דזמרה והקהל אומרים "שיר המעלות ממעמקים" יכול לאמרו בין פרק לפרק ולאחר מכן יחזור למקום שעומד בו וימשיך כסדר התפילה וכשיגיע ל"ישתבח", יאמר שוב 'שיר המעלות'.

אף דבכל השנה אין לחזור למקומו עד שיגיע שליח ציבור לקדושה, מכל מקום בראש השנה ויום הכיפורים כשאומרים פיוטים יכול לחזור למקומו תיכף כשמתחיל הש"ץ התפילה.

אין אומרים "הלל" בראש השנה ויום כיפור לפי שצריכים להיות חרדים מאימת הדין, והאומרים תהילים ונזדמן להם "הלל" בתהילים, מותר לאמרם כיון שאין אומרים דרך שירה אלא דרך תחינה ובקשה.

ראש השנה

מוציאים שני ספרי תורה ואומרים יג' מידות ותפילת רבונו של עולם בשעת פתיחת ארון הקודש.

בספר תורה הראשון קוראים ביום הראשון לחמשה קרואים בפרשת וירא - "וה' פקד את שרה". אחרי הקריאה מניחים ספר תורה שני אצל הראשון ואומרים "חצי קדיש", ומפטירים בפרשת פנחס - "ובחודש השביעי באחד לחודש".

ביום השני קוראים בפרשת וירא - "ויהי אחר הדברים האלה", ומפטירים כאתמול.

המנהג שבראש השנה ויום כיפור אין משגיחים בחיובים ונוהגים לעלות לתורה את בעל התוקע ובעלי התפילות. מי שמוחזק מכבר לעלות לתורה, אין לסלקו מחזקתו.

יש לקרוא למפטיר אדם חשוב ונשוי, ולא נער אפילו כשהוא בר מצוה, מפני כבוד היום.

תקיעת שופר

מצוה מהתורה לשמוע קול שופר בראש השנה שנאמר: "יום תרועה יהיה לכם". החיוב לשמוע קול שופר הוא לפחות תשר"ת ג' פעמים, תש"ת ג' פעמים ותר"ת ג' פעמים. נוהגים לתקוע לפני מוסף ובתפילת מוסף משלימים עד למאה תקיעות. יש מנהג לתקוע אחר התפילה עוד שלשים קולות חוץ מהמאה קולות. זמן תקיעת שופר לכתחילה מהנץ החמה ועד השקיעה ובשעת הדחק מעמוד השחר.

נהוג בתפוצות ישראל לעשות הפסקה קצרה לפני תקיעת שופר כדי לתת לקהל שהות להכין עצמם לתקיעות ע"י לימוד כוונת התקיעות ולצורך שתיה למי שזקוק לכך.

אשה חלושה או מעוברת ויולדת, כיון שמדין תורה פטורות מתקיעת שופר, יש להקל להן באכילה ושתיה קודם ששמעו תקיעת שופר.

אין לשבת ואף להשען בשעת התקיעות, לא הבעל תוקע ולא הציבור. אין עונים "ברוך הוא וברוך שמו" בשמיעת ברכות השופר.

מו כן אסור לכתחילה לדבר מתחילת הברכה "לשמוע קול שופר" עד לאחר סיום כל התקיעות, ומהראוי להכריז בבית הכנסת שאסור להפסיק בדיבור עד גמר התקיעות של אחר קדיש.

השומע תקיעת שופר בריחוק קצת מבית הכנסת, אם ברור לו ששמע קול שופר, יצא, ואם אינו ברור לו ששמע קול שופר בלבד לא יצא.

מותר להפסיק בברכת "אשר יצר" בין תקיעות דמיושב לתקיעות דמעומד, וכן בין סדרי התקיעות דמעומד עצמן. וכן עונים "ברוך הוא וברוך שמו" על ברכות הש"ץ ומנגנים עמו ניגוני התפילה כנהוג, ולא הוי הפסק.

יש לכוון לפטור בברכות כל התקיעות כולל של "שמונה עשרה" בלחש ודמעומד ושל קדיש שאחר התפילה.

התוקע צריך לכוון לצאת ידי חובתו ולהוציא הציבור במצות תקיעת שופר. כמו כן הציבור יכוונו בברכות ובתקיעות לצאת ידי חובה.

ראש השנה

העומד בשמונה עשרה בלחש של מוסף והגיע למקום שצריכין לתקוע שם קודם הש"ץ, ימתין שם, ומי שלא הגיע עדיין, ישתוק במקום שעומד בו ויכוון.

מי שלא שמע הברכות בשלימותן כיון ששמיעתו לקויה או שעומד רחוק מהבימה, יכול לברך בלחש הברכות לעצמו ואח"כ ישמע התקיעות מהתוקע ויגמור את הברכות לפני שיתחיל התוקע בתקיעותיו.

המנהג לכסות השופר במפה בשעת הברכות ובכל עת שאין תוקעים. בזמן הברכות יש לתחוב את היד תחת המפה ולאחוז השופר.

נוהגים שלפני התקיעות מניחים על הבימה כמה שופרות שאם לא יעלה ביד התוקע לתקוע בשופר אחד, יהיה לו מזומן שופר אחר, ויכוון התוקע בברכתו על כל השופרות שלפניו.

נשתנה הקול באמצע התקיעה מקול עבה לקול דק, או מקול צלול לקול צרוד, הרי זו תקיעה כשרה לכתחילה.

ספרדי השומע תקיעת שופר מאשכנזי, מותר לו לענות "אמן" לכתחילה על ברכת "שהחיינו" ביום השני, אף על פי שמנהג הספרדים שלא מברכים.

אם לאחר הברכות התברר שבעל התוקע אינו מסוגל לתקוע בשופר, יעלה אחר במקומו ויתקע בלי ברכה.

יצא ידי חובתו ורוצה לתקוע לאחר שלא שמע, או לאשה - אינו מברך שנית, אלא השומע מברך הברכות "לשמע" ו"שהחיינו". אין צריך להדר בתקיעת שופר שיהיה בעשרה כגון בחולה וכד'.

מנחה יום א' וב' דראש השנה ותשליך

"אשרי" "ובא לציון גואל", ח"ק, שמו"ע כבשחרית. אומרים "אבינו מלכנו". אחר תפילת מנחה ביום א' דראש השנה לפני שקיעת החמה יוצאים לשפת הים, או לשפת הנהר, או ליד באר ואומרים תפילת "תשליך" כמובא במחזורים. וטוב לילך למקום שיש בו דגים חיים לסימן שלא תשלט בנו עין הרע ונפרה ונרבה כדגים. כשיש קושי להגיע סמוך לנהר, אפשר לעלות למקום גבוה שמשם רואים פני נהר או ים. אחר תשליך ינער שולי הבגדים לתוך המים.

מי שלא אמר תשליך בראש השנה, יכול לומר כל עשרת ימי תשובה.

ליל ב' דראש השנה

אין להתחיל את ההכנות ליום השני לפני צאת הכוכבים, משום שאסור להכין מהיום הראשון ליום השני. בשעת הדלקת הנר בלילה השני ובשעת הקידוש יש להניח פרי חדש ולהתכוון עליו בברכת "שהחיינו". סדר הקדוש: יק"ז - יין, קדוש, זמן.

לאחר שתיית כוס הקידוש לא יפסיק המקדש בדיבור ויברך מיד על הפרי ברכת בורא פרי העץ ויאכל ממנו.

מהנכון לנהוג שבשעה שמברך "בורא פרי העץ" על הפרי החדש, יכוון לפטור גם את הליפתן שיאכל בסוף הסעודה, ואז אף אם אוכל יותר מכזית מהפרי החדש, אין הוא מתחייב בברכה אחרונה.

ראש השנה

המקדש על היין ואין לו פרי חדש לברך עליו שהחיינו כיון שכבר טעם לפני ראש השנה מהפירות החדשים, ואחד מבני ביתו השומעים הקידוש ממנו עדיין לא אכל מהפרי החדש, יתן לשומע לברך שהחיינו בגמר הקידוש והמקדש יענה אמן על ברכתו של השומע.

נוהגים בעריכת הסימנים גם בליל שני, ויש שאין נוהגים כי אם בליל ראשון, חוץ מטיבול פרוסת המוציא בדבש.

צום גדליה

נאמר בנביא זכריה: "צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה ולמועדים טובים". ואמרו חז"ל שצום השביעי הוא צום גדליה בן אחיקם שנרצח בחודש השביעי - שהוא תשרי. יש אומרים שגדליה בן אחיקם נהרג בג' בתשרי - יום לאחר ראש השנה, ויש אומרים שנהרג בראש השנה והתענית נדחת ליום חול.

הכל חייבים להתענות בצום גדליה ואפילו חתן וכלה בתוך שבעת ימי המשתה. יש המקילים ליולדת וחולה ומעוברות ומיניקות שאינם חשים בטוב, שלא יצומו, ויאכלו רק מה שצריך לקיום נפשם ובצנעא.

החושש שתעניתו בצום גדליה עלולה לגרום שלא יוכל להתענות ביום הכיפורים, עדיף שלא יתענה בצום גדליה, בכדי שיוכל לצום ביום הכיפורים שהוא תענית דאורייתא.

ביום התענית צריך להתעורר בתשובה ולא לבלות את היום בדברים בטלים וטיוילים.

יש לתת צדקה ביום התענית, ויש הנותנים כסכום מה שהיו יכולים לאכול ביום זה.

אם התעורר משנתו קודם עלות השחר אסור לאכול, אלא אם התנה קודם השינה.

בתפילת שחרית אומר הש"ץ "עננו" בין ברכת "גואל ישראל" ל"רפאנו". קוראים לשלשה בפ' כי תשא: "ויחל". המנהג שהקהל אומר בקול רם לפני הקורא, ג' פסוקים: "שוב מחרון אפך", "יג מידות", "וסלחת לעוננו". בקריאת התורה במנחה, העולה השלישי הוא המפטיר וקורא ההפטרה בישעיהו נה': "דרשו ה' בהמצאו".

ביום שיש ברית מילה אומרים סליחות כרגיל ואומרים "אבינו מלכנו", אך אין אומרים תחנון. סעודת הברית וכן סעודת "פדיון הבן" עושים בלילה.

בתפילת שמו"ע במנחה אומר היחיד המתענה "עננו" בברכת "שומע תפילה". שכח ונזכר קודם שאמר "ברוך אתה ה'", יאמר שם "עננו", ואם נזכר לאחר שסיים בא"י קודם שעקר רגליו, אומר

לאחר תפילתו בלא חתימה, ואם כבר עקר רגליו, טוב שיכוון עם הש"ץ מילה במילה, האומר בין "גואל ישראל" ל"רפאנו".

עשרת ימי תשובה - הנהגות והלכות

עשרת ימי תשובה הם ימים מיוחדים בהם צריך האדם לפשפש במעשיו ולשוב בתשובה על ידי תיגבור לימוד תורה, קיום מצוות ונתינת צדקה. משכימים לסליחות ומרבים בתפילות ותחנונים בכוונה יתרה בימים

ראש השנה

אלו.

כתבו המקובלים ששבעת הימים שבין ראש השנה ליום כיפור הם כנגד שבעת ימי השבוע, ובכל יום יעשו תשובה על אותו יום בשבוע שבכל השנה.

נוהגים לעשות "כפרות" בעשרת ימי תשובה על תרגולים או על דגים או על כסף. לוקחים תרגול לזכר ותרגולת לנקבה ולמעוברת לוקחים תרגול ותרגולת. מעוברת קודם ארבעים יום לעיבורה, אינה צריכה לעשות כפרות לצורך העובר.

מעוברת סמוך ללידתה שעשתה כפרות גם בעד עובריה, וילדה לפניו יום כיפור, אין צריך לעשות לנולד שוב כפרות, כיון שעשו לו בעודו במעי אמו.

מי שאין ידו משגת לקחת תרגול לכל אחד ואחד, די בתרגול אחד ותרגולת אחת לכל בני המשפחה.

לוקחים הכפרה ביד ימנית ואומרים ג' פעמים פסוקי "בני אדם" ומסובבים את הכפרה סביב לראש ג' פעמים, ואומרים זה חליפתי, זה תמורת, ואחר כך מחזיק את הכפרה בידו השמאלית ומניח ידו הימנית על ראש התרגול ואומר "זה התרגול ילך למיתה" וכו'.

משליכים את העוף בנחת על הארץ כדי שלא להטריף העוף ע"י הזריקה.

נוהגים לתת עוף הכפרה או שוויו לעניים.

בשעת הוצאת ספר תורה בימות החול של עשי"ת, נוהגים לומר י"ג מידות עם תפילת רבש"ע.

בעשרת ימי תשובה אומרים בתפילה "המלך הקדוש" ו"המלך המשפט". טעה ולא הזכיר או מסופק אם הזכיר "המלך הקדוש" - חוזר לראש התפילה. אם לא הזכיר "המלך המשפט" - למנהג האשכנזים - אינו חוזר כלל. ולבני עדות המזרח - אם נזכר לפני שעקר רגליו חוזר ל"השיבה שופטנו". סיים תפילתו - חוזר לראש.

כל דין מסופק אם אמר כהוגן או לא, הוא דוקא אם נתעורר הספק כשהוא עדיין בתוך תפילתו או מיד לאחר התפילה, אבל אם כשהתפלל היה בדעתו להזכיר כהוגן ולאחר זמן מופלג מהתפילה נתעורר לו ספק אם אמר כהוגן, אין צריך לחזור ולהתפלל, כיון שמסתמא אמר כהוגן.

על שאר התוספות שבתפילת עשרת ימי תשובה - אין חוזרים אם לא אמרם, כשאמר את השם של הברכה, אך אם לא אמר את השם, יכול לחזור לתחילת הברכה אע"פ שיש כמה שמות.

בקדיש - נהגו לומר "לעילא לעילא מכל ברכתא" ומסיים "עושה השלום".

מנהג הספרדים על פי האריז"ל שאין לשנות ולכפול תיבת "לעילא" ולא לשנות בנוסח "עושה השלום", זולת בקדיש "תתקבל" שאחרי חזרת הש"ץ דשחרית ובמנחה שאז אומרים "עושה השלום".

כמו כן אומרים "אבינו מלכנו" בשחרית ומנחה חוץ ממנחה של ערב שבת ותפילות השבת.

ראש השנה

כשאומר "אבינו מלכנו קרע רע גזר", יאמר 'רע גזר' בנשימה אחת, שהפירוש בזה שיקרע הקדוש ברוך הוא הרע שבגזירה, ומה שנשאר בגזירה יהא לרחמים. המתפלל עם הציבור וטרם הגיע בתפילתו לאמירת אבינו מלכנו והציבור כבר אומרים, יאמר עמהם, משום דעיקר תיקונו הוא בציבור, ואם ירצה, יכול לאמרו שנית לאחר התפילה.

מצות התשובה וכפרת היום

הרמב"ם בפרק א' הל' א' מהלכות תשובה פוסק: כל מצוות עשה שבתורה בין עשה ובין לא תעשה, אם עבר אדם על אחת מהן בין בזדון בין בשגגה, כשיעשה תשובה וישוב מחטאו, חייב להתודות לפני הקל ברוך הוא ... זה וידוי דברים. כיצד מתודין: אומר אנא השם חטאתי, עויתי פשעתי לפניך ... וכל המרבה להתודות הרי זה משובח.

יום הכיפורים הוא זמן תשובה לכל, ליחיד ולרבים, והוא קץ מחילה וסליחה לישראל, לפיכך חייבים הכל - בין איש ובין אשה לעשות תשובה ולהתודות ביום הכיפורים, כנפסק ברמב"ם הלכות תשובה.

מהפסוק: "כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם" (ויקרא טז' ל') למדו חז"ל כי היום "עצמו של יום הכיפורים" מכפר, ואפילו בזמן הזה שאין בית המקדש קיים ואין לנו את כפרת שעיר המשתלח ואת עבודת הכהן הגדול, נמחקות לגמרי העבירות ואינן נזכרות לעולם.

להלכה נפסק שאין יום הכיפורים מכפר אלא אם עשה תשובה הכוללת חרטה על העבר, קבלה על העתיד וידוי בפיו.

ערב יום הכיפורים

יום שלישי ט' בתשרי, הוא ערב יום כיפור. באשמורת הבוקר אומרים "סליחות" בקצרה. בתפילת שחרית אין אומרים "מזמור לתודה", "תחנון", ו"למנצח". הטבילה ביום זה מצוה, ואפילו אָבֵל תוך שבעה רוחץ וטובל סמוך לשקיעת החמה.

מצוה מהתורה לאכול ולשתות בערב יום הכיפורים. גם נשים חייבות במצוה זו. יש אומרים שמצות אכילה בערב יום הכיפורים מתחיל מליל ערב יום כיפור. ראוי לאכול לכל הפחות סעודה אחת לפני הסעודה מפסקת. המנהג לאכול סעודת שחרית כדרך סעודת יום טוב ויש הנוהגים לבצוע לחם משנה. מצוה לאכול דגים בסעודה זו ובשר עוף.

מקדימים להתפלל מנחה כדי להספיק לאכול אחרי מנחה סעודה מפסקת. לכתחילה טובלים במקוה לפני מנחה כדי להתוודות במנחה בטהרה. צריך לסיים את הסעודה המפסקת מבעוד יום כדי להוסיף מחול על הקודש. בתפילת "שמונה עשרה" שבלחש, אומרים וידוי ו"על חטא", כמופיע במחזורים.

מי שסיים תפילת מנחה ונזכר שלא אמר "המלך הקדוש" - חוזר לראש התפילה.

בסעודה מפסקת אוכלים מאכלים קלים כגון: בשר עוף, ואין לאכול דגים בסעודה זו. כמו כן נוהגים לטבול פרוסת "המוציא" בדבש. יש להמנע מלאכול מאכלים חריפים ומלוחים. מומלץ ע"י רופאים לשתות בערב יום כיפור וגם ביום שלפניו כמויות גדולות של משקאות - כשמונה כוסות.

מותר לאכול ולשתות עד זמן הדלקת הנר, וטוב להתנות בפירוש לפני ברכת המזון שאינו מקבל התענית

ראש השנה

עד זמן זה.

נוהגים שכל איש נשוי אפילו שיש לו הורים, מדליק בשבילו "נר חיים" שידלוק כל המעת לעת של יום כיפור. מלבד הנר הנזכר, מדליקים היתומים "נר נשמה". כשחולץ מנעליו או כשנועל נעלי יום כיפור, אם נגע בהם בידיו יטול ידיו לאחר מכן.

צריכה האשה לנעול נעלי יום כיפור בשעה שמדליקה את הנרות.

בהדלקת נרות מברכים "להדליק נר של יום הכיפורים" ו"שהחיינו". יש להזהיר הנשים, וכן באיש המדליק בביתו שלא יברכו שנית "שהחיינו" בבית הכנסת, אלא ישמעו הברכה ויענו "אמן".

יש להדליק נרות גדולים או כמות של שמן שידלקו לפחות עד אחר החזרה מבית הכנסת, כדי שיהנו מהנרות, היות ובני הבית יוצאים מיד לאחר ההדלקה לבית הכנסת.

כשרוצים להזיז את השולחן שמדליקים עליו נרות ביום הכיפורים, יש להניח מבעוד יום על השולחן, דבר היתר חשוב, היות וביום כיפור לא מניחים חלות על השולחן ואסור לטלטל השולחן דהוי בסיס לדבר האסור.

מי שכבה נרו ביום הכיפורים, יחזור וידליקנו במוצאי יום כיפור ויניחנו לדלוק עד שייגמר.

□□□

סדר ליל יום הכיפורים

מתעטפים בטלית מבעוד יום, ומברכים עליה. יש נוהגים ללבוש בגדים לבנים נקיים דוגמת מלאכי השרת, וגם נשים נוהגות כן. יש אנשים הנוהגים ללבוש "קיטל", לפי שהוא בגד מתים ועל ידי זה ליבו נכנע ונשבר.

לפני ההליכה לבית הכנסת נהגו לברך את הבנים והבנות שיהיו עובדי ה' ויזכו לחיים ארוכים ושלו, ואומרים את הנוסח המופיע במחזורים.

המנהג לאחל לחבירו בכניסת היום הקדוש ברכת גמר חתימה טובה.

נוהגים לומר "כל נדרי" לפני השקיעה. אם נמשכת אמירת "כל נדרי" לתוך הלילה, אין להקפיד בזה. בברכת "שהחיינו" שלאחר "כל נדרי", יש לציבור לסיים הברכה לפני הש"ץ, כדי שיוכלו לענות "אמן" על ברכתו. אף שכל אחד מברך לעצמו "שהחיינו", יש לשליח ציבור לכוון להוציא את כל אחד מהקהל בברכתו.

אומרים "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" בקול רם בליל יום הכיפורים ולמחרתו. מי שדרכו להאריך בכוונת "שמע ישראל", ישתדל לקצר קצת בכדי שיוכל לומר "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" יחד עם הציבור.

מי שאי אפשר לו לקצר בקריאת שמע או שגם אם יקצר לא יספיק לומר בשכמל"ו עם הציבור, ישתדל להתחיל "שמע ישראל" לפני שהציבור מתחילים, כדי שיספיק לומר עמהם יחדיו. גם בקריאת שמע שעל המיטה, אומרים "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" בקול רם.

אסורי יום הכיפורים

יום הכיפורים אסור בעשיית מלאכה, באכילה ושתייה, רחיצה, סיכה, נעילת הסנדל ובתשמיש המיטה, לילו כיומו, וצריך להוסיף מחול על הקודש בכניסה וביציאת יום כיפור.

בעלי שיניים תותבות שנהוג להשרותם במים, לא יסירו בליל יום כיפור על מנת שלא יכניסום לפיהם

ראש השנה

בבוקר לאחר השריה, כדי שלא ייכשלו באיסור שתיה, אבל אם בכל זאת רוצים להסירם ולהשרותם, ינגבום לפני הכנסתם לפיהם.

חולה הזקוק לאכול או לשתות ביו"כ, צריך לשאול לפני יום כיפור את הרופא ואת רבו ולברר את כמות הנוזלים או האוכל שזקוק להם, היות ובהרבה מקרים אין החולה זקוק לכמות גדולה של שתיה.

אע"פ שבזמננו ישנם דרכי הזנה שאין חייבים עליהם ביום הכיפורים כ"זונדה" או "אינפוזיה", להשתמש לחולה אין חיוב לחולה להשתמש בדרכים אלו.

חולה המאושפז בבית חולים ומבקש לחברו לפני יו"כ לאינפוזיה למשך הצום, לא יעשו כן כדי שלא לשנות מהסדר הקבוע לשאר החולים.

הזקוק לקחת תרופות ביום כיפור, יעשה שאלת רב כיצד לנהוג.

ילד קטן שפחות מבן תשע שנים, אסור לו להתענות ואפילו תענית שעות, ומשהגיע לגיל תשע, מחנכים אותו לשעות.

מעוברת שהרופא חושש שהצום עלול לגרום להפיל עובריה - צריכה לאכול ולשתות לשיעורים כדלהלן וגם אם לא הפילה בפעמים קודמות.

יולדת תוך שלשה ימים לא תתענה כלל ואפילו אמרה איני צריכה, מאכילים אותה, אך יש להאכילה פחות מכשיעור. משלשה עד שבעה ימים אחר הלידה, אם אומרת צריכה אני אף על פי שהרופא אומר שאינה צריכה, או שהרופא אומר שצריכה לאכול, מאכילין אותה, ואם אפשר, פחות מכשיעור. לאחר שבעה ימים מהלידה, דינה ככל אדם. אם ילדה בניתוח קיסרי, תאכל כפי מה שיוורה לה הרופא

מינקת (בחדשים הראשונים לאחר הלידה) - אם יש חשש שיתמעט החלב על ידי התענית, תשתה לשיעורין ואין להתחשב באפשרות הזנת התינוק בתחליפי חלב, לפי שמזונו של התינוק הוא חלב אם ואין נכון כלל למעט בהנקתו כל היכא דאפשר.

אם על ידי הטיפול בילדים בבית, יש לחוש שתזדקק האשה לשתות, על הבעל להשאר בבית ולעזור בטיפולם אם אין אחר שיעשה כן, כדי שתוכל האשה להתענות.

הצריכים לאכול, מהראוי שיכינו לעצמם בערב יום כיפור כלים מתאימים לצורך אכילתם וכן ימדדו משקלם כדי לקבוע השיעורים. שיעורי אכילה ושתיה ביום הכיפורים כדלהלן:

באכילה - יאכל מאכלים בנפח של עד כשני שלישי ביצה - 30 סמ"ק וימתין עד שיעברו 9 דקות מגמר האכילה, ושוב יאכל כשיעור זה, וכן הלאה.

בשתיה - ישתה פחות ממלא לוגמיו (כ" - 40 סמ"ק באדם מבוגר) וישהה לכתחילה 9 דקות עד שישתה שנית, ואם אינו יכול להמתין כשיעורים אלו, ימתין כמה שיוכל יותר. יכול לאכול פחות מכזית ולשתות פחות ממלא לוגמיו יחד, להמתין כ"ל ושוב לאכול ולשתות.

ראש השנה

רחיצה אסורה ביו"כ, אולם להסיר לכלוך או דם - מותר. הנטילה בבוקר - עד קשרי האצבעות. אסור לשטוף פנים בבוקר, אלא לאחר הנטילה יעביר אצבעותיו על עיניו להסיר הלפלוף מהעיניים.

ילדים או חולים שאוכלים פת, יטלו כל ידיהם עד הזרוע, ויזכירו "רצה" ו"יעלה ויבוא" בברכת המזון. שכחו להזכיר ונזכרו לאחר שסיימו ברכת "בונה ירושלים" - לא יחזרו.

יש לזהר לשמור על נקיון ידיו ביו"כ שלא יגעו בנעליו ומקומות המכוסים, כדי שלא יצטרך לרחצם.

איסור מוחלט לנעול נעליים שיש בהם עור בגופם או בסוליותם. מדרסים ממתכת המצופים בעור, אין להכניסם לתוך נעלי יום כיפור.

תפילות היום הקדוש

מקדימים להתפלל תפילת שחרית ביום כיפור. בשעת הברכה על עטיפת הטלית, יכוין שרוצה לפטור את הברכה בזמן לבישת הטלית לאחר ההפסקה. יש לומר פסוקי דזמרא בכוונה גדולה, ובפרט שירת הים ו"נשמת".

בשעת פתיחת הארון להוצאת ספר תורה, אומרים י"ג מידות.

קוראים לששה עולים לתורה. בספר הראשון קוראים בפרשת אחרי - "אחרי מות שני בני אהרן", ומפטירים בספר השני בפרשת פנחס - "ובעשור לחודש השביעי".

לאחר קריאת התורה אומרים "יזכור". נוהגים שכל מי שיש לו הורים יוצא מבית הכנסת בשעת יזכור. יש הפוסקים שביום כיפור יאמר יזכור גם מי שאבל בשנה הראשונה. אף מי שנוהג שלא לומר בשנה ראשונה, אם אומר יזכור על אחד מהוריו שנפטר מקודם, יכול לומר גם על הנפטר שבתוך השנה. מי שכלו י"ב חדשי אבלותו אך עדיין לא היה היאצ"ט מכיון שהשנה מעוברת, לדעת כולם יאמר יזכור. המתפלל יחיד בביתו מותר לו לומר יזכור. נוהגים לידור לצדקה לעילוי נשמת המתים ונכון לשלם הנדר מיד אחר יו"ט.

יש לדקדק להתחיל תפילת נעילה באופן שיסיימוה עם צאת הכוכבים כדי שלא להטריח על הציבור מחמת הצום. יש לומר "אבינו מלכנו" בנחת ובכוונה, כי הכל הולך אחר החיתום.

מוצאי יום הכיפורים

בתפילת ערבית של מוצאי יוה"כ מוסיפים בשמונה-עשרה "אתה חוננתנו". מקדשים הלבנה ומבדילים על היין, ומברכים "בורא מאורי האש" על נר שדלק במשך כל יום הכיפורים או על אור שגלק ממנו.

מותר לכתחילה (כל שבוע) לשתות מים לפני הבדלה, ולכן אשה אינה צריכה לחכות ולצום עד שבאים להבדיל עבודה, אלא יכולה לומר מיד במוצאי יום כיפור "ברוך המבדיל" ולשתות מים, ואם קשה לה לחכות עד שיחזרו מבית הכנסת בלי לאכול - יכולה להבדיל לעצמה ולשתות את היין.

הזריזים במצוות מתחילים מיד לאחר הבדלה בעשיית הסוכה כדי לצאת ממצוה אל מצוה ומחיל אל חיל.

ראש השנה

יש מהדרין להעמיד הדפנות בעשרת ימי תשובה ולהניח הסכך במוצאי יום כיפור ולגמור כולה למחרת. נוי סוכה, סדינים וקישוטים, נכון להמתין עד ערב סוכות ולתלותם.

עשיית הסוכה

צריך להעמיד את הסוכה תחת כיפת השמיים ולא תחת בית או שאר דברים הפסולים לסכך בהם.

מותר לעשות סוכה בתוך בית שהסירו מגגו את הרעפים ומותר מדינא לשבת תחת הקורות והעצים עצמם ומצטרפים עם הסכך הכשר להשלים השיעור של צילתה מרובה מחמתה.

אין להניח סכך תחת גג העשוי להפתח ולהסגר מפני הגשמים כשהגג עדיין סגור. ואם שכח והניח את הסכך בשעה שהיה הגג סגור, צריך לפתוח את הגג ולנענע כל עץ לבדו ולהניחו לשם צל ואפילו יש בכך טירחא מרובה.

אין לעשות סוכה תחת האילן בזמן שענפי האילן מכוונים כנגד הסכך הכשר.

אילן העומד סמוך לסוכה ואינו מאהיל על הסוכה, אך ברוח מצויה נכפפים ענפיו ומאהילים על הסכך הלך ושוב - הסוכה כשרה.

כשעושה סוכה על הגג מחוייב לעשות מעקה גם כשאינו עומד לשימוש כל השנה.

העושה סוכה סמוך לצינורות של בית הכסא, יזהר שלא יהיה שם ריח רע שאז צריך להרחיק כשני מטר ממקום שכלה הריח.

ראוי לבנות סוכה על גבי קרקע מרוצפת. אם אין הקרקע מרוצפת אסור לטאטא את הסוכה בשבת ויו"ט.

שטח הסוכה מבפנים, צריך להיות לפחות 70 ס"מ אורך, על 70 ס"מ רוחב, בגובה 100 ס"מ. אסור שיהיה רווח של 24 ס"מ בין הקרקע לדפנות.

הסכך לסוכה כשר בתנאים הבאים: דבר שצמח בקרקע ונתלש ולא עשו ממנו כלי. לכן קרשים שפורקו מארגז - פסולים. מחצלת - מותרת רק אם ניכר שעשאוה במיוחד לשם סכך. (יש להקפיד לרוכשים "סכך לנצח", או "קיינעס", לבדוק תעודת כשרות בתוקף).

אין לעשות דפנות מדברים שהרוח מנענע אותם כסדינים וכדו'. אך ניתן לעשות דפנות מבד קשה ועבה שיש בו נקבים מיוחדים לקשירה וקושרן היטב.

אם רוב הדופן או גובהו, מינימום מטר אחד עשוי מחומרים חזקים, מותר להשלים את גובה הדפנות עד לסכך בסדינים.

מכל דבר אפשר לעשות דפנות הסוכה - מברזל או אבנים בנויים באופן קבוע, ארון או מיטה, בתנאי שיהיו בגובה מטר.

לכתחילה יזהר לעשות דפנות גבוהות שמגיעות לסכך.

מצוה מהמובחר לעשות ארבע מחיצות שלימות, אך אם יש לסוכה שלש דפנות שלימות, אפילו בלי צורת

ראש השנה

הפתח בדופן הרביעי, כשרה.

תריסי הזזה המשמשות כדפנות לסוכה, מותר לפתחם ולסגרם בשבת, אך אסור לאכול כשהתריסים פתוחים.

אין להעמיד את הסכך לפני שעשה דפנות.

אסור להעמיד את הסכך על דבר המקבל טומאה, וכן אסור לקשור את הסכך בדברים המקבלים טומאה. במקום שרוחות מצויות, מותר להשכיב על המחצלת קורה או עץ שיחזיק את המחצלת.

סכך שעף ביום טוב מהסוכה, יש להקל להחזירו על ידי גוי ביום טוב.

הסכך והדפנות אסורים בהנאה כל שמונת ימי החג וכל זה רק באופן שעל ידי ההשתמשות מבטל את קדושת הסוכה, כגון, ליטול קיסם לחצוץ שיניו, אך להסמך על הדופן או להניח עליה איזה דבר, מותר.

לאחר סוכות יש להקפיד לא לבזות את הסכך שמורידים מהסוכה.

ערב סוכות

יום ראשון יד' תשרי, ערב חג הסוכות, מתפללים שחרית כרגיל, יש שאין אומרים בתפילה "למנצח יענך ה'", ויש אומרים. אין אומרים תחנון.

לשון ה"מטה אפרים": הגם שהתעסק כל היום בתיקון הסוכה לעטרה ולנאותה ביתר שאת, אף על פי כן קודם שילך לבית הכנסת יש לו לילך לתוך הסוכה לעיין בה אולי ימצא בה עוד מעוות שיוכל לתקן, כדי שיהיה הכל בתכלית השלימות כדעתו וצביונו כפי כחו והונו, ובזה יתרצה אל מלכו ואדונו וימצא חנו בעיני צורו וקונו להרים בכבוד קרנו והדר גאונו ויהי בשלם סוכו והשמחה במעונו".

יש לסדר את שעון השבת כדי שיוכל לאכול ולישון בסוכה ללא עיכובים.

יש להדליק הנרות בסוכה במקום שאוכלים שם, ואם חוששין מפני הדליקה ישאירו שם נר אחד או שיחזירו הנרות לסוכה בשעת הסעודה.

בהדלקת הנרות מברכת האשה: "להדליק נר של יום טוב". בני עדות אשכנז נהגו להוסיף ברכת "שהחיינו". איש המדליק בעצמו וכן אשה המקדשת לעצמה, אינם מברכים "שהחיינו" בהדלקת הנר, אלא בעת הקידוש.

יש לאגוד את ארבעת המינים קודם החג, ויש הנוהגים לאגוד בחג.

הישיבה בסוכה

בלילה הראשון של חג הסוכות חובה מן התורה לאכול כזית פת (כ 30 - גרם) בסוכה לאחר הקידוש.

בברכת "שהחיינו" יש לכוון על החג, על עשיית הסוכה ועל הישיבה בה, והמתארח אצל חבירו, יכול אף

ראש השנה

הוא לכוון לפטור עצמו ב"שהחיינו" של חבריו על עשיית הסוכה שלו עצמו.

בברכת "לישב בסוכה" יש לכוון שציונו ה' לישב בסוכה כדי לזכור את ענני הכבוד שהקיפנו בהם בצאתנו ממצרים.

שכח לברך "לישב בסוכה" והתחיל לאכול, יכול לברך בשעה שנזכר, ואפילו אם נזכר לאחר ברכת המזון יכול לברך, אך ראוי שיאכל אז מאכל או פרי.

במשך כל שבעת ימי החג חייב אדם לעשות סוכתו קבע וביתו ארעי. אין לעשות בסוכה תשמיש בזוי ולכן אין מכניסים לסוכה קדירות, ואין משאירים שם לאחר הסעודה שיירי אוכל וצלחות ריקות.

כל סעודת קבע צריכה להאכל בסוכה, ולכן האוכל פת או מזונות למעלה משיעור 58 סמ"ק מברך "לישב בסוכה". יש המברכים "לישב בסוכה" גם על שתיית רביעית (86 סמ"ק) יין. לדעת הגר"א, מברכים גם על ישיבה בסוכה בלבד.

כשמבדיל במוצאי יום טוב, יש נוהגים לאכול מיד בגמר ההבדלה פת או מזונות ולברך "לישב בסוכה" לאחר אכילתם.

אכילת פירות חשובה כאכילת ארעי וכן אכילת בשר, דגים וגבינה ומותר לאכלם מחוץ לסוכה, אך נכון להחמיר ולאכלם בסוכה.

מי שנהג להקפיד כמה שנים שאף אכילת ארעי אוכל רק בסוכה, אם רוצה להפסיק עם מנהג זה, טוב להתיר נדרו.

אם יורדים גשמים בליל ראשון של סוכות, יש לקדש ולאכול כזית פת בתוך הסוכה, וממשיך הסעודה בביתו. זאת בתנאי שהגשמים מונעים ממנו ישיבה בסוכה.

מצות הסוכה כוללת גם את השינה בסוכה. ילד כבן חמש או שש חייב אף הוא במצות סוכה, כולל שינה, כדי לחנכו במצוות. מי שעלול מאד להצטנן אחר שישן בסוכה, יש להקל. מי שנוסע נסיעה ארוכה, מותר להתנמנם אם הוא עיף חוץ לסוכה.

נשים פטורות ממצות סוכה, אך התקבל כבר בקהילות ישראל שגם הן מקיימות מצות סוכה כהלכתה.

אשה שקשה לה לירד לסוכה או לעלות, לשמוע הבדלה, יכולה לעשות הבדלה לבדה בביתה ותשתה מעט מהכוס.

ארבעת המינים

מצוה מהתורה ליטול ד' מינים ביום הראשון של סוכות, משא"כ בשאר הימים שהוא רק מדרבנן. ביום הראשון יוצא ידי חובה דוקא בד' מינים השייכים לו ואפילו אם נתנו לו במתנה על מנת להחזיר. מהיום השני והלאה יוצאים ידי חובה גם בד' מינים שאולים אך לא בגזולים.

הפסול של "נחלקה התיומת" בלולב, ופסול "אתרוג החסר" אמורים רק ביום הראשון של סוכות, אך בשאר הימים כשר.

ראש השנה

כל ארבעת המינים צריכים להיות נאים ומהודרים בתוארם ובגידולם.

אם יש לפניו שני אתרוגים - האחד מהודר בצורתו ו"חסר", והשני פחות מהודר ו"שלם", יעדיף את המהודר החסר על פני האתרוג האחר, בשאר ימי החג.

אסור להרטיב המגבת בשבת וביו"ט כדי לכרוך בה את הלולב. המינים מוקצים בשבת ואין לטלטלם.

אתרוג - לדעת רוב הפוסקים אין לברך על אתרוג המורכב בכל ימי החג.

סימני הבחנה לזיהוי האתרוג הכשר: בליטות בגופו, עוקץ שוקע, קליפה עבה, גרעינים זקופים.

לדעת רוב הפוסקים, העיקר באתרוג הכשר הוא המסורת המקובלת על מקום גידולו, ולכן יש לקנות אתרוג רק כשיש עליו כתב הכשר על פי עדות נאמנה.

גודל האתרוג צריך שיהיה לפחות כ 100 - גרם, אך ראוי לקנות גדול יותר כך שאפילו יצטמק במשך החג, עדיין יהיה בו שיעור. ראוי להדר אחר אתרוג נקי מחזזיות וכתמי עלים. באם ישנם כאלה על האתרוג - ישאל שאלת רב.

אין לאתרוג שיעור בגודלו, ואפי' גדול כל כך שצריך להחזיקו בשתי ידיים מרוב גדלו, כשר.

לכתחילה יש להדר לקחת אתרוג שיש לו טעם וריח ושיהיה נקי מכל וכל.

בדיקת כשרות האתרוג צריכה להיות לפי מראה העין, לכן אין צורך לבדוק את האתרוג ע"י זכוכית מגדלת.

לולב - דרך בריית העלין של לולב הוא שהם גדלים כפולים שנים שנים, היינו שכל עלה הוא תאומה הדבוקה מגבה ופתוחה מלפניה, ונקראת תיומה.

מצוה מן המובחר ליקח לולב שאין העלים פרודים זה מזה כלל. לכתחילה יש להדר אחר לולב שישר לגמרי.

שיעור הלולב לכתחילה 40 - ס"מ. שדרת הלולב צריכה לבלוט כ 10 - ס"מ מההדסים והערבות הצמודים לו. השיעור האמור הוא בשדרה בלבד ואינו כולל את העלים היוצאים מעל ראשה.

לולב אין לו שיעור למעלה ויכול להיות ארוך ביותר. כמו כן יש הידור מצוה בלולב רחב ועבה ושהתיומת תהיה סגורה לחלוטין.

כל הפסולים בלולב הוא דווקא בתוך שיעור הלולב, דהיינו בארבעה טפחים העליונים ובהדס וערבה בג' טפחים העליונים.

הדס - אורך בדי ההדס, לפחות כ 30 - ס"מ. בדיעבד יש להקל באורך גבעול של כ 24 - ס"מ.

צריך לקנות 3 הדסים ולהקפיד לכתחילה שכל העלים יצאו בשלשות מאותו מקור בענף. אם אין רוב הענף משולש - פסול, וכן אם היה משולש ונשרו עליו - פסול.

ראש השנה

הידור מצוה שיהיו העלים סמוכים ורצופים זה אחר זה, כדי שיהיה כל העץ מכוסה, לכן יש מהדרין לקחת הדסים מצפת שהעלים קטנים וחופים את עצו. רמז לדבר: "ענף עץ עבות" - סופי תיבות - "צפת".

אם אין בעליו ריח של הדס, יש להחמיר ולא לקחת.

לכתחילה יש לקחת הדסים ישרים שאין מסתעפים ענפים מכאן ומכאן.

ערבה - שלשה סימנים נאמרו בכשרות הערבה: עליה משוכים כנחל - ארוכים וקצרים. חודי עליה חלקים ללא פגימות, קנה שלה אדום. חסר אחד מהסימנים הנ"ל - פסולה.

אין צריך להדר אחר הערבה הגדילה על יד הנחל.

שיעור אורך הבד, לא פחות מכ 30 - ס"מ. יש המקילים בשעור של כ 24 - ס"מ.

מנין בדי ערבה למצוה - לא פחות משניים.

אגידת ד' מינים ונטילתם

האשכנזים אוגדים כשההדסים מימין והערבות משמאל, והספרדים אוגדים כשההדסים אחד מימין, אחד משמאל ואחד באמצע, והערבות אחת מימין ואחת משמאל.

ההדסים צריכים להיות גבוהים מהערבות ושלא תכסה הערבה את ההדס, ויזהר כשתוחבים המינים לה"קוישעל" שלא ינשרו העלים.

משום נוי מצוה יש לאגוד הלולב באופן שלא יתפזרו ענפי ההדסים והערבות לצדדים.

איטר יד יקשור ההדס בימין הלולב וערבה משמאלו כדרך כל העולם.

מותר לאגוד את הלולב בלילה. הרבה נוהגים לאגוד הלולב בסוכה.

נוהגים לומר תפילת "יהי רצון" המובא בסידורים בשעת האיגוד.

מצות לולב ביום ולא בלילה, וכל היום כשר לנטילת לולב. בשעת הדחק, יברך מעלות השחר.

מי ששכח ליטול לולב ונזכר בין השמשות, בין ביום הראשון ובין בשאר הימים, יטלנו בלא ברכה.

מי שמברך על הלולב לפני תפילת "הלל", נכון שלא להפסיק בדיבור בין ברכת הלולב לקריאת ההלל.

נטילתם כששדרת הלולב מול פני הנוטלו. בשעת הברכה - הלולב בימין והאתרוג בשמאל כשהוא הפוך (העוקץ למעלה והפיטם למטה). לאחר הברכה - הופך את האתרוג ומנענע.

עיקר הנענועים כדי לעצור רוחות רעות וטללים רעים. בסדר הנענועים מנהגים שונים. נוסח המחבר ובני אשכנז - ינענע למזרח וימשיך דרך ימין לדרום, למערב ולצפון, למעלה ולמטה. נוסח האר"י (חסידים) - ינענע לדרום, לצפון, למזרח, למעלה, למטה ולמערב. בדיעבד - יצא באיזו דרך שינענע.

ראש השנה

התפילות בחג

בכל ימי חג הסוכות אומרים "הלל" שלם ומנענעים בארבעת המינים. מנהגים שונים קיימים בנוגע לנענועים שבהלל וכל קהילה וקהילה נוהגת כמקומה. בכל ימי החג אומרים "הושענות", מנהג ספרד לומר תפילה זו לאחר "הלל", ומנהג אשכנז, לאחר תפילת "מוסף".

נהוג להקיף את הבימה אשר בה ספר תורה, עם ד' המינים בעת אמירת ה"הושענות".

בכל ימי החג אומרים "יעלה ויבוא" בתפילה ובברכת המזון. שכח ולא אמר:

בתפילה - אם נזכר לפני שאמר "ה' המחזיר שכינתו", אומרו במקומו. נזכר לאחר שסיים הברכה אך לפני שהתחיל "מודים", אומרו שם וממשיך "מודים". נזכר לאחר שהתחיל "מודים" ולפני שעקר רגליו, חוזר ל"רצה". נזכר לאחר שעקר רגליו, חוזר לראש התפילה.

בברכת המזון - אם נזכר לפני שאמר ה' בברכת "בונה ברחמיו", חוזר לומר יעלה ויבוא. ואם הזכיר ה' - יאמר "אשר נתן ימים טובים לעמו ישראל (ובחול המועד "מועדים לעמו ישראל") לששון ולשמחה את יום חג הסוכות הזה, ברוך אתה ה' מקדש ישראל והזמנים". ואם נזכר לאחר שהזכיר ה' בתחילת ברכת "הטוב והמטיב" - בחג חוזר לראש ברכת המזון ובחול המועד אינו חוזר.

בשבת חוה"מ סוכות, נהוג לקרוא מגילת "קוהלת", ואם ישנה מגילה כשרה, יש מברכים "על מקרא מגילה" ו"שהחיינו".

שמחת תורה

מובא ברמב"א בסימן תרס"ט: "וקורין יום טוב האחרון שמחת תורה, לפי ששמחין ועושין בו סעודת משתה לגמרה של תורה. ונוהגים שהמסיים התורה והמתחיל בראשית נודרים נדבות וקוראים לאחרים לעשות משתה. ועוד נהגו במדינות אלו להוציא בשמחת תורה ערבית וספרי תורה שבהיכל ואומרים זמירות ותשבחות, וכל מקום לפי מנהגו. ועוד נהגו להקיף עם ספרי התורה הבימה שבבית הכנסת כמו שמקיפים עם הלולב, והכל משום שמחה. ונהגו עוד להרבות הקרואים לספר תורה, וקורים פרשה אחת הרבה פעמים, ואין איסור בדבר.

הרמב"ם בסוף הלכות לולב כתב: "השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה ובאהבת האל שציוה בהן, עבודה גדולה היא, וכל המונע משמחה זו ראוי להיפרע ממנו, שנאמר: תחת אשר לא עבדת את ה' אלוקיך בשמחה וכו'. וכל המגיס דעתו וחולק כבוד לעצמו ומתכבד בעיניו במקומות אלו, חוטא ושוטה, ועל זה הזהיר שלמה ואמר אל תתהדר לפני מלך, וכל המשפיל עצמו ומקל גופו במקומות אלו הוא הגדול והמכובד העובד מאהבה, וכן דוד מלך ישראל אמר ונקלותי עוד מזאת והייתי שפל בעיני, ואין הגדולה והכבוד אלא לשמוח לפני ה', שנאמר: והמלך דוד מפזז ומכרכר לפני ה'". ומובא בפוסקי ההלכה שכל הזהיר בשמחה של מצוה, בטוח שלא יפסק תורה מזרעו.

יש המקפידים לא לשבת בזמן ההקפות אלא אם כן ספר תורה בחיקם שאז מותר לשבת אף על פי שיש עוד ספרי תורה המהלכים.

מנהג ישראל שעושים הגבהת התורה בשמחת תורה בשינוי, לרמז על הנאמר: "הפוך בה והפוך בה

ראש השנה

דכולה בה".

מובא בפוסקים שבבבלי שמחת תורה יקרא את פרשת "וזאת הברכה" שניים מקרא ואחד תרגום שעתה היא זמנה, אם לא קראה בהושענה רבה.

יש הסוברים שאפשר להתחיל שניים מקרא ואחד תרגום משבת שלפני חג הסוכות, אפילו שבשבת חול המועד סוכות יקראו קריאה אחרת.

מת לו מת ברגל, מותר לו לעלות לתורה בשמחת תורה, דאם לא יעלה, הוי אבילות בפרהסיא. ולענין השתתפותו בהקפות, מותר לו להקיף הבימה עם ספר תורה בקצת שירה וריקוד, ולא יותר.

מוציאים שלשה ספרי תורה. בראשון קוראים מתחילת פרשת וזאת הברכה ועד "מעונה אלוקי קדם", ונהגו להרבות הקרואים על ידי שקוראים את הפרשה הרבה פעמים. לאחר מכן קוראים לחתן תורה מ"מעונה" עד סוף הפרשה, בספר השני קוראים לחתן בראשית מתחילת פרשת בראשית ובספר השלישי קוראים למפטיר.

משיב הרוח

מתחילים לומר "משיב הרוח ומוריד הגשם" בתפילת מוסף של שמחת תורה ואין מפסיקים עד לשחרית של יום טוב ראשון של פסח (ועד בכלל).

אם אמר "מוריד הטל" במקום "משיב הרוח" אין זאת הודאה מושלמת כיון שבחורף יורד גשם וגם טל לברכה, ולכן אם נזכר לפני שסיים את ברכת "מחיה המתים" (לא אמר ה'), יאמר "משיב הרוח ומוריד הגשם" וימשיך תפילתו. אם אמר מילת ה' של ברכת מחיה המתים, אין מחזירים אותו. אם לא אמר "משיב הרוח" וגם לא אמר "מוריד הטל", מחזירים אותו ואינו יכול לאומרו ב"שומע תפילה".

ברך עלינו

הברכה התשיעית שבתפילת שמונה עשרה, היא התפילה לגשמים. יש הבדל בין נוסח ספרדים וחלק מנוסחי החסידים לנוסח ספרד ואשכנז. לפי נוסח ספרד - אשכנז, ממשיכים לומר "ברך עלינו" אבל במקום "ותן ברכה" אומרים "ותן טל ומטר לברכה". בנוסח ספרדים וחלק מנוסחי החסידים במקום שמתחילים "ברכנו", אומרים "ברך עלינו", ואומרים "ותן טל ומטר לברכה".

א. בארץ ישראל מתחילים לומר "ברך עלינו" מליל ז' מרחשון, כיון שחז"ל רצו לתת לאלו שעלו לירושלים בימי סוכות, זמן לחזור לבתיהם ללא גשמים. אומרים אותה עד מנחה של ערב פסח ועד בכלל.

ב. בחו"ל מתחילים לבקש גשם ששים יום אחרי תקופת תשרי. השנה מתחילים ב - כב' כסלו.

ג. טעה ואמר בימות הגשמים "ותן ברכה" או לפי נוסחים אחרים "ברכנו", ינהג כדלהלן:

אם נזכר בתוך הברכה - חוזר לתחילת הברכה, וכן אם אמר "ברוך אתה" ועוד לא הזכיר שם ה'. וטוב שישהה מעט זמן (כשלש שניות) קודם שיחזור לתחילת הברכה.

נזכר לאחר שאמר "ברוך אתה ה'" - יאמר בברכת "שמע קולנו" לפני "כי אתה שומע תפילת".

ראש השנה

סיים הברכה ונזכר לפני שהתחיל "תקע בשופר" - יאמר מיד "ותן טל ומטר לברכה" וימשיך "תקע בשופר".

התחיל "תקע בשופר" - ימשיך עד "שומע תפילה" ושם יאמר "ותן טל ומטר לברכה" ... "כי אתה שומע תפילת כל פה" וכו'.

נזכר לאחר שהתחיל "רצה" - חוזר ל"ברך עלינו" וממשיך על הסדר.

סיים "שמונה עשרה" - חוזר לראש התפילה.

יחיד שחוזר לתחילת התפילה אינו חוזר לומר "ה' שפתי תפתח", כיון שהוא כבר בתפילה.

הדינים הנ"ל אמורים גם למסתפק בתוך שלשים יום מתחילת האמירה אם הזכיר כהוגן.

הדין שחוזר על ספק הוא דוקא אם נתעורר הספק בתוך תפילת שמונה עשרה או סמוך לה, אך אם נתעורר לו הספק ב"עלינו לשבח" וכד' - אינו חוזר.

מי ששלושים יום התפלל ולא טעה וספק לו עכשיו אם טעה או לא, סומכים על חזקת שלשים יום (צריכים להיות שלשים יום רצופים שאמר כדן), ואומרים שלא טעה.

מהלכות ראש השנה ועשי"ת וממנהגי חודש אלול (תשע"ז)

מובא בספר מטה אפרים שמראש חודש אלול ואילך הם ימי הרחמים והסליחות וימי רצון, ויש לכל אדם לעורר לבו בתשובה לכפר את אשר חטא על הנפש מיום היותו על האדמה למען יזכה בהשפטו כשבת המלך על כסא דין ביום הרת עולם.

נוהגים בכל יום מראש חודש אלול עד שמיני עצרת במנחה, לומר לאחר התפילה בוקר וערב המזמור שבתהילים כ"ז: "לדוד ה' אורי וישעי". יש הנוהגים לומר בשחרית אחר שיר של יום ובימים שקוראים בתורה אומרים בשעת פתיחת ארון הקודש, ויש האומרים לאחר "עלינו לשבח".

בחודש אלול מרבית בסליחות ותחנונים. מנהג אשכנז לומר סליחות מיום א' בשבוע שחל בו ראש השנה, והשנה שחל ראש השנה ביום שני, מתחילים באמירת סליחות ביום א' שלפניו. הספרדים נוהגים לומר סליחות מתחילת חודש אלול.

תוקעים בשופר בכל חודש אלול עד ערב ראש השנה (ולא עד בכלל), אחר תפילת שחרית, שכן קול השופר מזכיר לעם להתעורר לתשובה וכדברי הרמב"ם: "אע"פ שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב, רמז יש בו כלומר "עורו ישנים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם וחפשו מעשיכם וחזרו בתשובה וזכרו בוראכם". המנהג לעמוד בשעת התקיעות. אין מדקדקים בתקיעת שופר של חודש אלול בכל הדינים של התקיעות של ראש השנה.

אם עומד באמצע שמונה עשרה, אין לו להפסיק לשמוע התקיעות.

ראש השנה

יש נוהגים לומר מיום א' באלול בכל יום, עשרה מזמורי תהילים ומתכוונים לגמור כל התהילים פעמיים לפני ראש השנה, כמנין כפ"ר - 300) 150 פרקי תהילים כפול. (2)

כשכותב אדם אגרת לחבירו בחודש אלול עד יום הכפורים - נכון שירמז בו בתחילתו או בסופו שיזכה בימים הבאים לכתיבה וחתימה טובה.

נוהגים לבדוק בחודש זה תפילין ומזוזות. כמו כן מרבים בצדקה בחודש אלול.

ערב ראש השנה - ההכנות לחג

יום ראשון ערב ראש השנה, מרבים בסליחות הנקראים "זכור ברית". אָבֵל בתוך שבעה יכול ללכת לבית הכנסת לסליחות אלה, ורשאי להשאר לתפילת שחרית.

אין תוקעים בשופר בתפילת שחרית ביום ראשון - ערב ראש השנה, כדי להבדיל בין תקיעות רשות של חדש אלול לתקיעות חובה של ראש השנה. ולהתלמד, במקום צורך, מותר בחדר סגור. בתפילת שחרית אין אומרים "תחנון" ואומרים "למנצח".

לאחר התפילה נהגו להתיר נדרים בפני שלשה אנשים, ומותרים להיות קרובי משפחה זה לזה וגם למבקש ההתרה. נוסח התרת נדרים מופיע בסידורים ובמחזורים. מי שלא עשה התרת נדרים בערב ראש השנה, עושה עד ערב יום כיפור. שלשת המתירים - שהם הבית דין יושבים, והמבקש התרה עומד לפניהם ושואל.

כשמתפללי בית הכנסת מתחלקים לקבוצות כדי להתיר נדרים, לכתחילה יש להקפיד שאחד יתיר בפני שלשה ולא בפני ארבעה.

אין הנודר עושה שליח לשאול על נדרו, אלא צריך לבוא בעצמו לפני המתירים, ובזקן וחולה שאינם יכולים ללכת לבית הכנסת, יבקש משלשה שיבואו לביתו, או ימתין עד שיבירא וישאל בפני שלשה בבית הכנסת.

זמן התרת נדרים כל היום, ולכתחילה יעשה לפני חצות היום.

נוהגים ללכת בערב ראש השנה לבית הקברות להשתטח על קברי צדיקים ולבקש מהקב"ה שירחם עלינו בזכות הצדיקים שוכני עפר. ועכשיו התפשט המנהג לילך בחודש אלול על קברי אבות וקברי צדיקים ולא בערב ראש השנה שטרודים בהכנות החג.

יש לבדוק את המחזורים החדשים שלא יהיו הדפים דבוקים, היות וביום טוב אסור לפתחם.

יש להכין פרי חדש לצורך ברכת "שהחיינו" בליל שני של ראש השנה.

מנהג חסידים ואנשי מעשה לקנות סכין חדש לראש השנה כסגולה לפרנסה.

מנהג העולם לאפות חלות עגולות מראש השנה עד הושענא רבה.

יש להשאיר אש דלוקה לשני הימים כדי להדליק ממנה נרות ולבשל המאכלים ביום טוב לצורך.

יש להכין מערב החג את הנרות ליום השני של ראש השנה, משום שבחג אסור להמיס את השעוה ולהדביק אותם לפמוטים. אם לא הכינם בערב החג יתקעם במקומם ללא הדבקה.

מכבסין ומסתפרין וגוזזים את הצפרנים בערב החג. חייב אדם לטהר עצמו ברגל, ולכן נוהגים לטבול בערב ראש השנה במקוה כדי שיתפלל תפילת ראש השנה בטהרה.

צריך למשמש בגדיו קודם חשיכה שמא מונח בהם דבר מוקצה.

תפילת מנחה של ערב ראש השנה יש להתפלל בכוונה יתירה, היות והיא התפילה האחרונה בצאת השנה. במקום שעושים הפסקה לפני תפילת ערבית, יעסקו בתורה ובאמירת תהילים.

ליל התקדש החג

בראש השנה יש מצוה של "ושמחת בחגך", ויש חיוב אכילת בשר ושתיית יין.

ראש השנה

יש הנוהגות להדליק נר יום טוב לפני כניסת החג, ויש הנוהגות להדליק לפני ה'קידוש'. מברכות: "להדליק נר של יום טוב" וברכת "שהחיינו". איש המדליק בעצמו וכן אשה המקדשת לעצמה, אינם מברכים "שהחיינו" בהדלקת הנר, אלא בעת הקידוש. ביום השני זמן ההדלקה לאחר צאת הכוכבים. נוהגין שאחר גמר התפילה מברך כל אחד לחבירו "לשנה טובה תכתב ותחתם", ויש מוסיפין "לאלתר לחיים טובים ולשלום". לנקבה אומר תכתבי ותחתמי. בשחרית ובלייל שני המנהג שאין אומרים נוסח זה. סדר הקידוש: יין, קידוש היום ושהחיינו.

מאחר ואמרו רבותינו כי "סימנא מילתא היא", לכן נהגו לאכול בראש השנה פירות וירקות ששמן מרמז על ברכה. על כל פרי אומרים "יהי רצון" בהתאם לשם הפרי וסימנו. יש להמנע ממאכלים מרים וחמוצים וכן אגוזים ושקדים וכו'. יש הנוהגים לטבול פרוסת המוציא בדבש וכן לאכול תפוח עץ ולטבולו בדבש ולומר "יהי רצון שתחדש עלינו שנה טובה ומתוקה", ויש להקפיד לומר את ה"יהי רצון" רק אחרי שברכו על התפוח ואכלו ממנו קצת.

אם מונחים לפניו פירות משבעת המינים, יש לברך עליהם בורא פרי העץ ולא על התפוח. וכן יקדים הפרי הקודם בפסוק, כמו: תמר לפני רימון.

מי שלא אכל מהמינים בלילה, יכול לאכלם ביום ראש השנה או בעשרת ימי תשובה, ומי שאינו יכול לאכול אחד מהמינים, די שיסתכל עליהם ויאמר ה"יהי רצון".

אין אוכלים מאכלים המרבים כיחה וניעה.

המברכים בשבת ויו"ט לאחר הסעודה ברכת בורא פרי העץ על הליפתן, יכוונו בראש השנה לפטור את הליפתן בברכת העץ שמברכים בתחילת הסעודה על התפוח או מאכלים אחרים שאוכלים.

גם מי שאינו נזהר ב"מים אחרונים" בכל השנה, ידקדק בראש השנה.

ב"ברכת המזון" אומרים "יעלה ויבא". שכח לומר "יעלה ויבא", אם נזכר לפני שאמר את השם של ברכת בונה ירושלים, חוזר ואומר מה ששכח. ואם הזכיר שם ה', מסיים הברכה ואומר "בא"י אמ"ה אשר נתן ימים טובים לעמו ישראל את יום הזכרון הזה, בא"י מקדש ישראל ויום הזכרון". ואם לא נזכר עד שאמר ה' בברכה רביעית - אינו חוזר. יש הסוברים דהא דאינו חוזר הוא דוקא ביום ראש השנה, אך בסעודת ליל ראש השנה, אם לא אמר "יעלה ויבא" - חוזר.

אומרים "הרחמן הוא יחדש עלינו שנה טובה ומתוקה", ויש האומרים גם "הרחמן הוא ינחילנו ליום שכולו טוב".

תפילת שחרית וקריאת התורה

יש נהגו שכל הקהל לובשים "קיטל" בראש השנה, ויש הנוהגים שרק השליח ציבור, הבעל קורא והמקריא והבעל תוקע לובשים, וכל אחד ינהג כמנהגו.

יזהר לבוא בזמן לבית הכנסת כדי שיוכל לומר פסוקי דזמרה עם הציבור.

קודם עטיפת הטלית יבדוק הציצית, ואסור לחזק את הקשרים בשבת ויום טוב וכן אסור להפריד את חוטי הציצית אם הם מסובכים.

בברכה על הטלית בבוקר, יכוון לפטור גם את הלבשה היותר מאוחרת, אם בדעתו לפשוט את הטלית להפסקה לפני תקיעת שופר, ומכל מקום אם בשעה שפשט את הטלית לא כיון שיחזור ללבושה אחר הפסקה, אין צריך לברך, כיון שהמנהג להפסיק, אדעתא דהכי בירך.

חולה שקשה לו להתפלל את כל התפילות שמתפללים בראש השנה ויכול להתפלל רק תפילה אחת, צריך להתפלל תפילת מוסף, מפני שבתפילה זו כלול גם מעין תפילת שחרית וגם ברכות של מלכויות, זכרונות ושופרות.

לפי שבראש השנה מאריכין בפסוקי דזמרה, יש ליזהר לומר קריאת שמע בזמנה קודם התפילה. מי ששכח לקרוא קריאת שמע לפני התפילה ורואה שיעבור זמנה עד שיגיע עם הציבור לקריאת שמע, מותר לו לומר פרשה ראשונה שבקריאת שמע באמצע פסוקי דזמרה.

יש להזהר שהבעלי תפילות לא יכפלו מילים בתפילה על ידי הניגונים.

ראש השנה

המנהג ששליח הציבור שאומר "המלך" בשחרית, עומד במקומו ואחר כך יורד לפני התיבה ואומר "יושב". כשמזמר "המלך" עד "ובמקהלות", יאמרו הקהל עמו בלחש, ולא כטועים לחשוב שיוצאים ידי חובתם בשמיעה מהש"ץ.

העומד באמצע פסוקי דזמרה והקהל אומרים "שיר המעלות ממעמקים" יכול לאמרו בין פרק לפרק ולאחר מכן יחזור למקום שעומד בו וימשיך כסדר התפילה וכשיגיע ל'ישתבח', יאמר שוב 'שיר המעלות'. אף דבכל השנה אין לחזור למקומו עד שיגיע שליח ציבור לקדושה, מכל מקום בראש השנה ויום הכיפורים כשאומרים פיוטים יכול לחזור למקומו תיכף כשמתחיל הש"ץ התפילה. אין אומרים "הלל" בראש השנה ויום כיפור לפי שצריכים להיות חרדים מאימת הדין, והאומרים תהילים ונזדמן להם "הלל" בתהילים, מותר לאמרם כיון שאין אומרים דרך שירה אלא דרך תחינה ובקשה. מוציאים שני ספרי תורה ואומרים יג' מידות ותפילת "רבנו של עולם" בשעת פתיחת ארון הקודש. בספר תורה הראשון קוראים ביום הראשון לחמשה קרואים בפרשת וירא - "וה' פקד את שרה". אחרי הקריאה מניחים ספר תורה שני אצל הראשון ואומרים "חצי קדיש", ומפטירים בפרשת פנחס - "ובחודש השביעי באחד לחודש".

ביום השני קוראים בפרשת וירא - "ויהי אחר הדברים האלה", ומפטירים כאתמול. המנהג שבראש השנה ויום כיפור אין משגיחים בחיובים ונוהגים להעלות לתורה את בעל התוקע ובעלי התפילות. מי שמוחזק מכבר לעלות לתורה, אין לסלקו מחזקתו. יש לקרוא למפטיר אדם חשוב ונשוי, ולא נער אפילו כשהוא בר מצוה, מפני כבוד היום.

תקיעת שופר

מצוה מהתורה לשמוע קול שופר בראש השנה שנאמר: "יום תרועה יהיה לכם". החיוב לשמוע קול שופר הוא לפחות תשר"ת ג' פעמים, תש"ת ג' פעמים ותר"ת ג' פעמים. נוהגים לתקוע לפני מוסף 30 תקיעות, ובתפילת מוסף בלחש - למנהג ספרד תוקעים עוד 30 תקיעות, ובחזרת הש"ץ עוד 30 תקיעות, ויש מנהג להשלים למאה תקיעות בסוף התפילה. יש מנהג לתקוע אחר התפילה עוד שלשים קולות חוץ מהמאה קולות.

זמן תקיעת שופר לכתחילה מהנץ החמה ועד השקיעה ובשעת הדחק מעמוד השחר. נהוג בתפוצות ישראל לעשות הפסקה קצרה לפני תקיעת שופר כדי לתת לקהל שהות להכין עצמם לתקיעות ע"י לימוד כוונת התקיעות ולצורך טעימה ושתיה למי שזקוק לכך. אשה חלושה או מעוברת ויולדת, כיון שמדין תורה פטורות מתקיעת שופר, יש להקל להן באכילה ושתיה קודם ששמעו תקיעת שופר.

אין לשבת ואף להשען בשעת התקיעות, לא הבעל תוקע ולא הציבור. אין עונים "ברוך הוא וברוך שמו" בשמיעת ברכות השופר.

כמו כן אסור לכתחילה לדבר מתחילת הברכה "לשמוע קול שופר" עד לאחר סיום כל התקיעות, ומהראוי להכריז בבית הכנסת שאסור להפסיק בדיבור עד גמר התקיעות של אחר קדיש. השומע תקיעת שופר בריחוק קצת מבית הכנסת, אם ברור לו ששמע קול שופר והתכוון לצאת ידי חובה, יצא, ואם אינו ברור לו ששמע קול שופר בלבד לא יצא.

מותר להפסיק בברכת "אשר יצר" בין תקיעות דמיושב לתקיעות דמעומד, וכן בין סדרי התקיעות דמעומד עצמן. וכן עונים "ברוך הוא וברוך שמו" על ברכות הש"ץ ומנגנים עמו ניגוני התפילה כנהוג, ולא הוי הפסק. יש לכוון לפטור בברכות כל התקיעות כולל של "שמונה עשרה" בלחש ודמעומד ושל קדיש שאחר התפילה.

התוקע צריך לכוון לצאת ידי חובתו ולהוציא הציבור במצות תקיעת שופר. כמו כן הציבור יכוונו בברכות ובתקיעות לצאת ידי חובת כל התקיעות.

העומד בשמונה עשרה בלחש של מוסף והגיע למקום שצריכין לתקוע שם קודם הש"ץ, ימתין שם, ומי שלא הגיע עדיין והבעל תוקע עומד לתקוע, ישתוק במקום שעומד בו ויכוון.

ראש השנה

מי שלא שמע הברכות בשלימותן כיון ששמיעתו לקויה או שעומד רחוק מהבימה, יכול לברך בלחש הברכות לעצמו ואח"כ ישמע התקיעות מהתוקע, ויגמור את הברכות לפני שיתחיל התוקע בתקיעותיו. המנהג לכסות את השופר במפה בשעת הברכות ובכל עת שאין תוקעים. בזמן הברכות יש לתחוב את היד תחת המפה ולאחוז השופר.

נוהגים שלפני התקיעות מניחים על הבימה כמה שופרות, שאם לא יעלה ביד התוקע לתקוע בשופר אחד, יהיה לו מזמן שופר אחר, ויכוון התוקע בברכתו על כל השופרות שלפניו. נשתנה הקול באמצע התקיעה מקול עבה לקול דק, או מקול צלול לקול צרוד, הרי זו תקיעה כשרה לכתחילה.

ספרדי השומע תקיעת שופר מאשכנזי, מותר לו לענות "אמן" לכתחילה על ברכת "שהחיינו" ביום השני, אף על פי שמנהג הספרדים שלא מברכים.

אם לאחר הברכות התברר שבעל התוקע אינו מסוגל לתקוע בשופר, יעלה אחר במקומו ויתקע בלי ברכה. יצא ידי חובתו ורוצה לתקוע לאחר שלא שמע, או לאשה - אינו מברך שנית, אלא השומע מברך הברכות "לשמע" ו"שהחיינו". אין צריך להדר בתקיעת שופר שיהיה בעשרה כגון בחולה וכד'. אם התוקע כבר יצא ותוקע להוציא אחר, אין צריך לעמוד, אך השומע צריך לעמוד.

מנחה יום א' וב' דראש השנה ותשליך

"אשרי" "ובא לציון גואל", "ח"ק, שמו"ע כסדר תפילת ערבית. אומרים "אבינו מלכנו". אחר תפילת מנחה ביום א' דראש השנה לפני שקיעת החמה יוצאים לשפת הים, או לשפת הנהר, או ליד באר ואומרים תפילת "תשליך" כמובא במחזורים. וטוב לילך למקום שיש בו דגים חיים לסימן שלא תשלוט בנו עין הרע ונפרה ונרבה כדגים. כשיש קושי להגיע סמוך לנהר, אפשר לעלות למקום גבוה שממש רואים פני נהר או ים. אחר "תשליך" ינער שולי הבגדים לתוך המים.

נשים וקטנים אינם חייבים בסדר ה"תשליך", אך המנהג שהולכים ואומרים.

מי שלא אמר "תשליך" בראש השנה, יכול לומר כל עשרת ימי תשובה.

יש הנוהגים לומר סדר "תשליך" ביום שאומרים י"ג מידות בסליחות שבעשי"ת.

ליל ב' דראש השנה

אין להתחיל את ההכנות ליום השני לפני צאת הכוכבים, משום שאסור להכין מהיום הראשון ליום השני. בשעת הדלקת הנר בלילה השני ובשעת הקידוש יש להניח פרי חדש ולהתכוון עליו בברכת "שהחיינו". סדר הקידוש: יק"ז - יין, קדוש, זמן.

לאחר שתיית כוס הקידוש לא יפסיק המקדש בדיבור ויברך מיד על הפרי ברכת בורא פרי העץ ויאכל ממנו.

מהנכון לנהוג שבשעה שמברך "בורא פרי העץ" על הפרי החדש, יכוון לפטור גם את הליפתן שיאכל בסוף הסעודה, ואז אף אם אוכל יותר מכזית מהפרי החדש, אין הוא מתחייב בברכה אחרונה.

המקדש על היין ואין לו פרי חדש לברך עליו שהחיינו כיון שכבר טעם לפני ראש השנה מהפירות החדשים, ואחד מבני ביתו השומעים הקידוש ממנו עדיין לא אכל מהפרי החדש, יתן לשומע לברך "שהחיינו" בגמר הקידוש והמקדש יענה אמן על ברכתו של השומע.

נוהגים בעריכת הסימנים גם בליל שני, ויש שאין נוהגים כי אם בליל ראשון, חוץ מטיבול פרוסת המוציא בדבש.

צום גדליה

נאמר בנביא זכריה: "צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה ולמועדים טובים". ואמרו חז"ל שצום השביעי הוא צום גדליה בן אחיקם שנרצח בחודש השביעי

ראש השנה

- שהוא תשרי. יש אומרים שגדליה בן אחיקם נהרג בג' בתשרי - יום לאחר ראש השנה, ויש אומרים שנהרג בראש השנה והתענית נדחת ליום חול. הכל חייבים להתענות בצום גדליה ואפילו חתן וכלה בתוך שבעת ימי המשתה. יש המקילים ליולדת וחולה ומעוברות ומיניקות שאינם חשים בטוב, שלא יצומו, ויאכלו רק מה שצריך לקיום נפשם ובצנעא. החושש שתעניתו בצום גדליה עלולה לגרום שלא יוכל להתענות ביום הכיפורים, עדיף שלא יתענה בצום גדליה, בכדי שיוכל לצום ביום הכיפורים שהוא תענית דאורייתא. ביום התענית צריך להתעורר בתשובה ולא לבלות את היום בדברים בטלים וטיולים. יש לתת צדקה ביום התענית, ויש הנותנים כסכום מה שהיו יכולים לאכול ביום זה. אם התעורר משנתו קודם עלות השחר אסור לאכול, אלא אם התנה קודם השינה. בתפילת שחרית אומר הש"ץ "עננו" בין ברכת "גואל ישראל" ל"רפאנו". קוראים לשלשה בפ' כי תשא: "ויחל". המנהג שהקהל אומר בקול רם לפני הקורא, ג' פסוקים: "שוב מחרון אפך", "י"ג מידות", "וסלחת לעוננו". בקריאת התורה במנחה, העולה השלישי הוא המפטיר וקורא ההפסטה בישעיהו נה': "דרשו ה' בהמצאו". ביום שיש ברית מילה אומרים סליחות ו"אבינו מלכנו", אך אין אומרים תחנון, ואומרים "א-ל ארך אפים", ו"למנצח". סעודת הברית וכן סעודת "פדיון הבן" עושים בלילה. המוהל רשאי לעשות "מציצה" עם יין, ואין חוששים שמא יבלע היין. בתפילת שמו"ע במנחה אומר היחיד המתענה "עננו" בברכת "שומע תפילה". שכח ונזכר קודם שאמר "ברוך אתה ה'", יאמר שם "עננו", ואם נזכר לאחר שסיים בא"י קודם שעקר רגליו, אומר לאחר תפילתו בלא חתימה, ואם כבר עקר רגליו, טוב שיכוון עם הש"ץ מילה במילה, האומר בין "גואל ישראל" ל"רפאנו".

עשרת ימי תשובה - הנהגות והלכות

עשרת ימי תשובה הם ימים מיוחדים בהם צריך האדם לפשפש במעשיו ולשוב בתשובה על ידי תיגבור לימוד תורה, קיום מצוות ונתינת צדקה. משכימים לסליחות ומרבים בתפילות ותחנונים בכוונה יתרה בימים אלו. כתבו המקובלים ששבעת הימים שבין ראש השנה ליום כיפור הם כנגד שבעת ימי השבוע, ובכל יום יעשו תשובה על אותו יום בשבוע שבכל השנה. יש שנהגו ללמוד כל יום מעשי"ת פרק אחד מהלכות תשובה לרמב"ם שיש בו עשרה פרקים. נוהגים לעשות "כפרות" בעשרת ימי תשובה על תרנגולים או על דגים או על כסף. לוקחים תרנגול לזכר ותרנגולת לנקבה ולמעוברת לוקחים תרנגול ותרנגולת. מעוברת קודם ארבעים יום לעיבורה, אינה צריכה לעשות כפרות לצורך העובר. מעוברת סמוך ללידתה שעשתה כפרות גם בעד עוברה, וילדה לפני יום כיפור, אין צריך לעשות שוב כפרות עבור הנולד, כיון שעשו לו בעודו במעי אמו. מי שאין ידו משגת לקחת תרנגול לכל אחד ואחד, די בתרנגול אחד ותרנגולת אחת לכל בני המשפחה. לוקחים הכפרה ביד ימנית ואומרים ג' פעמים פסוקי "בני אדם" ומסובבים את הכפרה סביב לראש ג' פעמים, ואומרים "זה חליפתי, זה תמורת", ואחר כך מחזיק את הכפרה בידו השמאלית ומניח ידו הימנית על ראש התרנגול ואומר "זה התרנגול ילך למיתה" וכו'. יש לאדם להרהר בתשובה בעת עשיית הכפרות, ויחשוב בלבו שכל הנעשה בעוף, דוגמת ארבע מיתות בית דין, היה ראוי להעשות בו. משליכים את העוף בנחת על הארץ כדי שלא להטריפו ע"י הזריקה. אין לקנות את הכפרה ממעות מעשר. נוהגים לתת את עוף הכפרה או שוויו לעניים. בשעת הוצאת ספר תורה בימות החול של עשי"ת, נוהגים לומר י"ג מידות עם תפילת רבש"ע. בעשרת ימי תשובה אומרים בתפילה "המלך הקדוש" ו"המלך המשפט". טעה ולא הזכיר או מסופק אם

ראש השנה

הזכיר "המלך הקדוש" - חוזר לראש התפילה. אם לא הזכיר "המלך המשפט" - למנהג האשכנזים - אינו חוזר כלל. ולבני עדות המזרח - אם נזכר לפני שעקר רגליו חוזר ל"השיבה שופטיו". סיים תפילתו - חוזר לראש.

המסופק אם אמר כהוגן, שדינו כמי שודאי לא אמר, הוא דוקא אם נתעורר הספק כשהוא עדיין בתוך תפילתו או מיד לאחר התפילה, אבל אם כשהתפלל היה בדעתו להזכיר כהוגן ולאחר זמן מופלג מהתפילה נתעורר לו ספק אם אמר כהוגן, אין צריך לחזור ולהתפלל, כיון שמסתמא אמר כהוגן.

על שאר התוספות שבתפילת עשרת ימי תשובה - אינו חוזר אם לא אמרם, כשאמר את השם של הברכה, אך אם לא אמר את השם, יכול לחזור לתחילת הברכה אע"פ שאמר כמה שמות.

בקדיש - נהגו לומר "לעילא לעילא מכל ברכתא" ומסיים "עושה השלום". מנהג הספרדים על פי האריז"ל שאין לשנות ולכפול תיבת "לעילא" ולא לשנות בנוסח "עושה השלום", זולת בקדיש "תתקבל" שאחרי חזרת הש"ץ דשחרית ובמנחה שאז אומרים "עושה השלום".

כמו כן אומרים "אבינו מלכנו" בשחרית ומנחה חוץ ממנחה של ערב שבת ותפילות השבת. כשאומר "אבינו מלכנו קרע רוע גזר", יאמר 'רוע גזר' בנשימה אחת, שהפירוש בזה שיקרע הקדוש ברוך הוא הרוע שבגזירה, ומה שנשאר בגזירה יהא לרחמים.

המתפלל עם הציבור וטרם הגיע בתפילתו לאמירת "אבינו מלכנו", כיון שהוא עדיין נמצא ב"פסוקי דזמרה", והציבור כבר אומרים, יאמר עמהם, משום דעיקר תיקונו הוא בציבור, ואם ירצה, יכול לאמרו שנית לאחר התפילה.

להרבות באגוזים

כידוע בראש השנה אין לאכול אגוזים, כי אגוז בגימטריה חטא - לעומת זאת בפסח יש עניין לאכול אגוזים וגם לתת לקטנים אגוזי.

מה השוני בין פסח לראש השנה?

ובכן בראש השנה חוזרים בתשובה מיראה ואז הזדונות הופכות לשגגות, נו גם זה לא מחמאה - אך בפסח חוזרים בתשובה מאהבה ואז הזדונות הופכות לזכויות ואז יש עניין להרבות באגוזים כי כל אגוז מוסיף לנו זכויות

סור מרע ועשה טוב בקש שלום ורדפהו (תהילים לד' טו')

החת"ס בדרשתו קודם ר"ה שאל. מדוע אנשים משפרים את מעשיהם ומשתדלים במעשים טובים בימים אלו, אך בכל זאת לאחר הימים הנוראים נשארים באותו מצב וללא שינוי מהותי?

ואמר כי בני האדם מקבלים עליהם ומשתדלים מאוד לעשות טוב, אבל בַּסור מרע פחות משקיעים וזוהי העבודה האמיתית והקשה יותר מלעשות טוב. תחילת העבודה היא לסור מן הרע ואז ישאר בידינו העשה טוב.

והוסיף כי במכירת יוסף כתוב "וישוב ראובן אל הבור והנה אין יוסף בבור ויקרע את בגדיו" ופרש"י עסוק היה בשקו ובתעניתו על שבלבל יצועי אביו, הנה רואים כי קודם לעשיית טוב צריך לעקור את הרע ולסור ממנו ולכן הלך ראובן ועשה תשובה קודם שהלך להציל את יוסף.

ויאמר כל אשר נשמה באפו ד' אלקי ישראל מֶלֶךְ (תפילת ראש השנה)

הקשה הגר"ח וואלזין זצ"ל על הפסוק "ד' מֶלֶךְ ד' מֶלֶךְ ד' ימלוך לעולם ועד" כי לכאורה לפי הסדר אמור

ראש השנה

להיות קודם ד' מֶלֶךְ שהוא לשון עבר ואח"כ לשון ד' מֶלֶךְ שהוא הוה, ומדוע נכתב שלא כסדר, לשון עבר קודם ההוה ?

וביאר כי אמנם בעבר קודם חטא אדם הראשון וכן בזמן שעמדו ישראל על הר סיני ופסקה זוהמתן ניכר כבוד מלכותו וראו כולם כי ד' מֶלֶךְ ומכוון כל מעשיהם ומושל עליהם בכל רגע. אך אנו בעניות הדור אין מלכותו של הקב"ה נראית עלינו (וכמש"כ גלה כבוד מלכותך), ואע"פ שאנו מתפללין "ומלכותו בכל משלה" זוהי בקשה שיהיו מעשינו מכוונים לידיעתנו, ולכן כיום אנו במצב של ד' מֶלֶךְ בעבר כי אין מלכותו מוחשית. וזהו שאנו מתפללים על העתיד - ד' ימלוך לעולם ועד, שתבוא הגאולה ואז נראה כולנו את מלכותו.

(הערת העורך: בנוסח אשכנז בתפילה אומרים ויאמר כל אשר נשמה באפו ד' אלקי ישראל מֶלֶךְ, אמנם בנוסח עדות המזרח אומרים מֶלֶךְ ולכאורה לפירוש הרב מוולאזין צריך לומר בלשון הוה?)

ואולי אפשר לומר כי בני אשכנז נתכוונו לשם עצם שהקב"ה הוא מֶלֶךְ מלכי המלכים לבדו, אבל בני ספרד לשם תואר נתכוונו והיינו לתאר פעולתו שהוא מולך בפועל ואף לשון "ויאמר כל אשר נשמה באפו ד' אלקי ישראל מֶלֶךְ" מתאימה. ועדיין צריך ביאור)

עקב חבל נחלתו (לב,ט)

בשירת האזינו מתואר הקשר בין עם-ישראל לקב"ה: "כי חלק ה' עמו, יעקב חבל נחלתו". הדימוי של הקשר הזה לחבל ("חבל נחלתו") נושא בתוכו משמעויות עמוקות. רבנו הזקן, בעל התניא, מבאר, שהנשמה היא בבחינת 'חבל', וכשם שחבל עניינו לחבר שני דברים, כך על-ידי חבל הנשמה מתקשר האדם, הנמצא בעולם הזה, עם הקב"ה.

כאשר החבל הזה שלם, מתקיים גם-כן קשר שלם וגלוי בין האדם ובין הקב"ה, אך יש שהחבל נפגע, וזאת על-ידי חטאים ועוונות. במצב כזה נפגע גם הקשר שבין היהודי ובין הבורא, ומידת הפגיעה היא כגודל החטא.

ניתק החבל

את חומרת הפגיעה מסביר רבנו הזקן גם-כן על-ידי משל החבל, וכאן אנו מוצאים בדבריו שני היבטים. בתחילה הוא מבאר, שחבל הנשמה שזור מתרי"ג חבלים דקים (המכוונים כנגד תרי"ג מצוות התורה), וכאשר יהודי חוטא ועובר עבירה, ניתק אותו חבל דק המכוון כנגד אותה מצווה. הקרע של החבל הדק גם פוגם בכללות החבל ומחליש את עוצמת הקשר שבין היהודי לקב"ה.

חומרתו של איסור כרת גדולה יותר, שכן כאשר האדם עובר על איסור כזה, הוא כורת את כל החבל ומנתק, רחמנא-ליצלן, את עצמו מהקב"ה (עד כדי כך, שבזמן בית-המקדש היה הנתק הזה בא לידי ביטוי בקיצור חייו הגשמיים בעולם הזה).

יהודי גורר

אולם בהמשך מבאר רבנו הזקן דבר שעומד לכאורה בסתירה להיבט הראשון. הוא מסביר את חומרת החטא בכך שיהודי קשור על-ידי ה'חבל' עם הקב"ה. כאשר יש לנו חבל ש"ראשו האחד למעלה וראשו

ראש השנה

השני למטה", הרי על-ידי שהאדם מושך את הקצה התחתון לכיוון מסויים, נמשך לאותו כיוון גם הקצה העליון.

זו אפוא חומרתו הגדולה של החטא - כשיהודי חוטא ומפנה את כוחות נפשו לעבר הצד השלילי, הוא מושך עמו, כביכול, גם את הקב"ה וגורר גם אותו אל הרע. הוא מאלץ, כביכול, את הקב"ה להפנות כוחות ושפע אלוקי אל ה'סטרא-אחרא'.

אך הרי אמרנו, שעל-ידי החטא ניתק ה'חבל', וכאן אנו רואים שהקשר מוסיף להתקיים, עד שגם בשעת החטא מוסיף האדם למשוך עמו גם את הקצה העליון של ה'חבל'!?

קשר נצחי

אלא ההסבר הוא, שבקשר של יהודי עם הקב"ה, הנמשל לחבל, יש שתי רמות. יש רמה אחת שעליה משפיעים החטאים והעוונות, ושם עלול להיווצר נתק ב'חבל', שמשמעותו - נתק בין יהודי לבין הבורא.

אולם יש רמה של התקשרות בין יהודי לקב"ה שהיא למעלה מכל אפשרות של ניתוק, ועליה נאמר "גם בשעת החטא הייתה באמנה אתו". הקשר עמוק וחזק כל-כך, עד שיהודי גורר עמו, כביכול, את הקב"ה אל ה'סטרא-אחרא'!

אולם מצד שני, הקשר הזה מסביר את היכולת הבלתי-מוגבלת של יהודי לשוב בתשובה, שכן הואיל ולעולם הוא נשאר קשור עם הקב"ה, בסופו של דבר יעורר אותו הקב"ה לשוב אליו בתשובה שלמה.

מתוך הספר שולחן שבת